

Vynález knihtisku – tištěná kniha

Jam. Stradonus inv. 1564. Galle excid.

4.

IMPRESSIO LIBRORVM.

Potest vt vna vox capi aure plurima:

Limunt ita vna scripta mille paginas.

- Přejchod od svitku ke knize a vynález knihtisku byl obrovským pokrokem lidského poznání
- <http://www.youtube.com/watch?v=0Cd7Bsp3dDo>

KNIHTISK

- tisk z výšky
- umožňuje rychlé vyhotovení knihy v mnoha exemplářích, její rozšíření a zlevnění.
- Protože nejstarší tisky nejsou datovány ani označeny jménem tiskaře, vznikly o vynálezci knihtisku různé domněnky.
- vynález knihtisku se datuje do roku 1440 (První známý doklad Gutenbergova tisku datován 1447 v Mohuči)

Johann Gensfleisch zv. Johann Gutenberg (1397/1400 Mohuč – 1468 Mohuč)

- Příjmení si změnil podle rodiště „Hof zum Gutenberg“
- brusič drahokamů, výrobce zrcadel, zlatník
- 1428 odchází do Štrasburku
- 1440 vynález knihtisku
- 1448 návrat do Mohuče
- 1450, 1452 vypůjčoval peníze od Arnolda Gelthuse a Jana Fusta
- 1455 spor – propadnutí dílny Janu Fustovi
- 1465 ve službách mohučského arcibiskupa Adolfa Nasavského

IOANNES GVTEBERG, ET IVO SCHEFFERVVS.

INter artes pulcherrimas & præstantissimas nõ ¹⁴⁴⁰
limmeritò impressoria maxima cēsenda est, qua
uno die duo homines tantum literarū imprimunt,
quantum vix anno integro plures antea scribere
potuerunt. Eius primī authores fuerunt Ioannes
Faustus, & Ivo Schefferus, Anno 1440. Illi enim
Moguntiz Germanorum existentes, atq; diuino
ingenio ualentes de hac re diu cogitarunt. tādē
uerò literas formantes composuerunt, atq; huius
artis specimē exhibuerūt. Erat autem ars illā pri
mò abscondita & paucis manifestata. literas enim
in saculis clausis secum in officinas ferebant, ac ab
euntē auferebant: donec temporis successu ars
auctā, atq; plurimū illustrata fuerit. Postea superuenēre Ioannes Gutenber
Kk ger, Ioan-

- Sám Gutenberg svůj vynález tajil, žádný svůj tisk nepodepsal a o jeho tisku se dozvídáme jen ze soudních jednání.
- Šlo mu o přesnou nápodobu rukopisných knih, vzorem písma mu byla textura

Princip vynálezu knihtisku

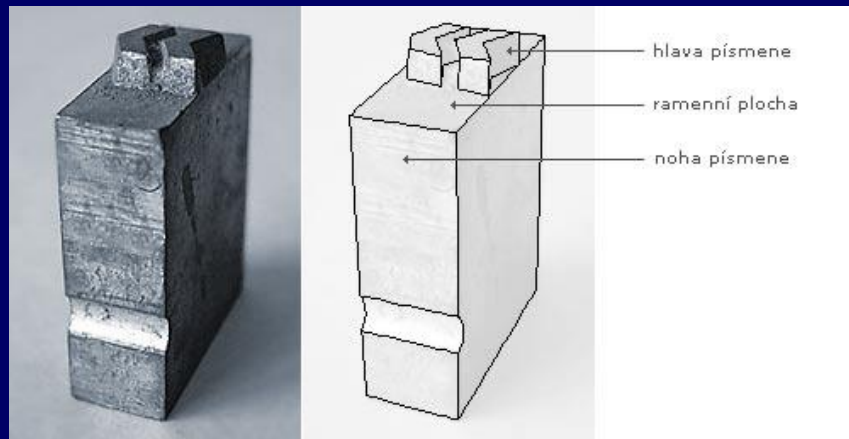
- Vycházel ze zákonitostí tisku z výšky
- Pohyblivé litery (samostatné kovové litery podle jedné matrice – sériově vyráběné)
- Vynález liteřiny, slitiny z níž se písmena odlévala (olovo + cín + antimon) – měděné formy
- Vynález nového typu barvy (Iněná fermež + saze)
- Vynález tiskové formy (sazba)
- Sestrojení tiskařského lisu

- Princip fungoval víceméně beze změn až do 19. století

Písmolijec

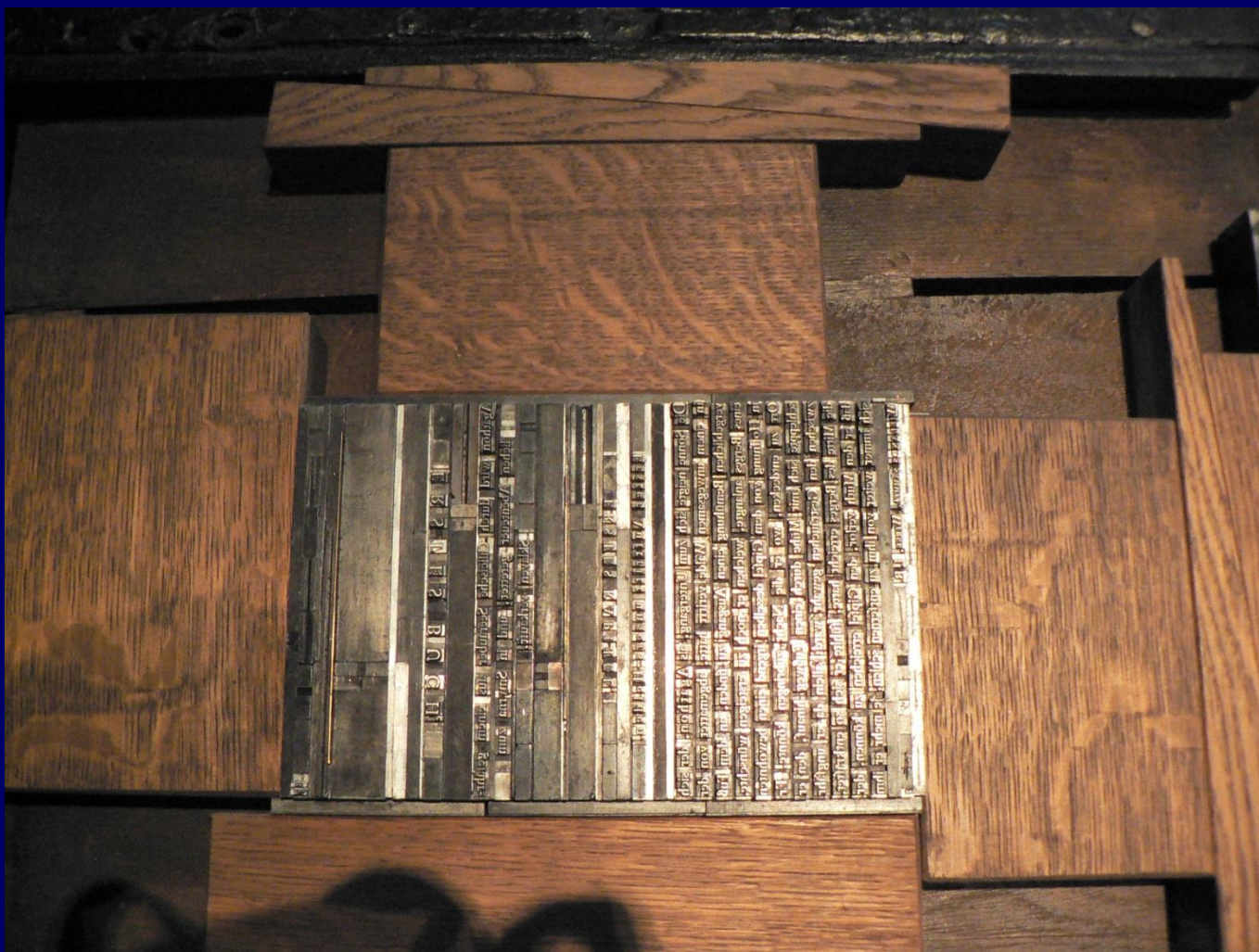
Hans Sachs, *Eigentliche
Beschreibung aller Stände
aus Erden*. Frankfurt 1574
Dřevořezy Josta Ammana

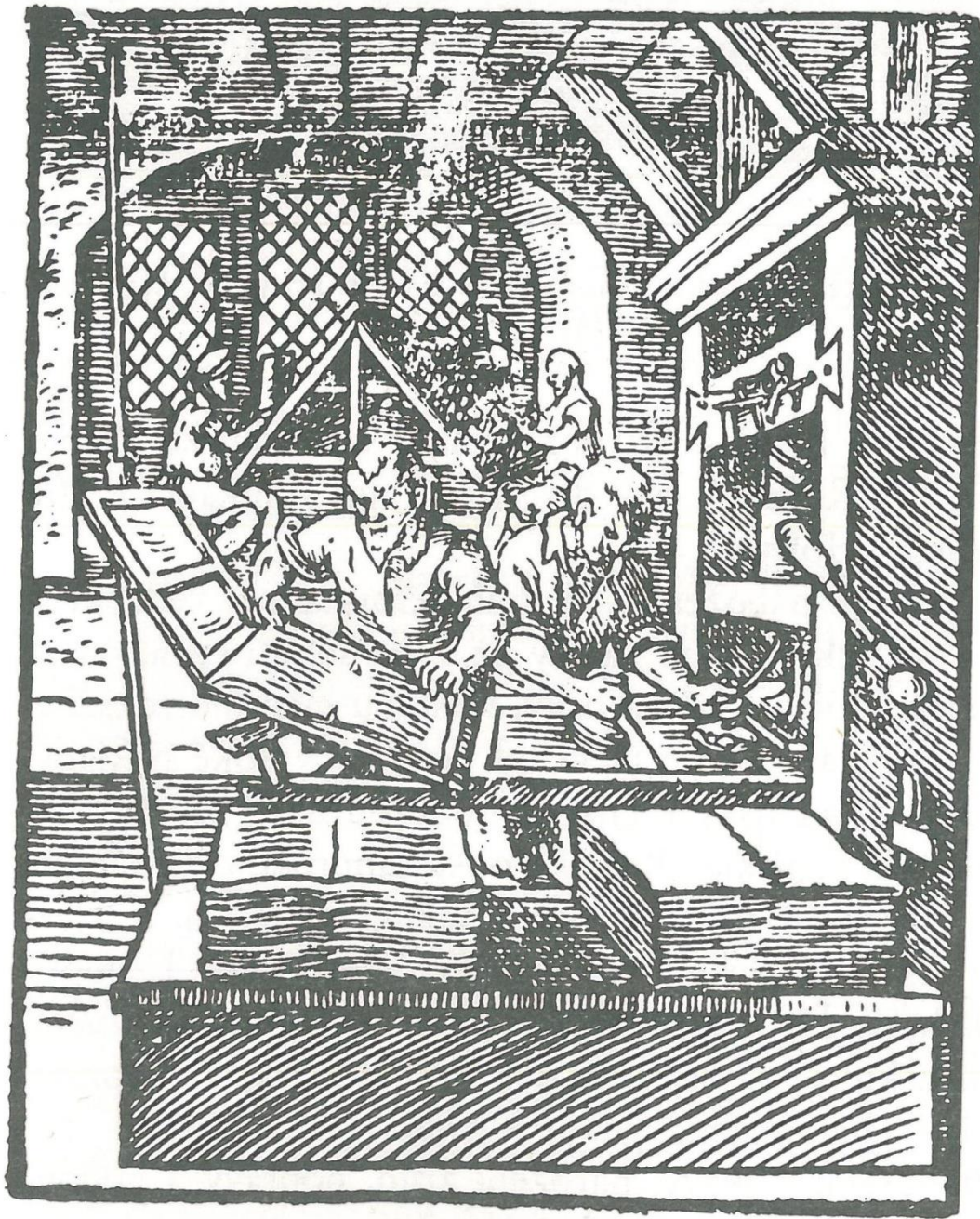
Samostatné kovové litery

Sazebnice (jinak též lodřka) pro skládání hotových řádek a sazítka. Sazebnice existovaly v několika velikostech. Sloužily k úpravě a přenášení hotových částí sazby. Otevřené strany byly určeny pro nasouvání a vysouvání sazby.

Ukázka vyskládaného textu, který se dal následně rozmetat a písmena znovu použít – text připravený k tisku

Tiskař

Hans Sachs, *Eigentliche Beschreibung aller Stände aus Erden*. Frankfurt 1574
Dřevořezy Josta Ammana

Replika Gutenbergova tiskařského lisu z 19. století (Lipsko)

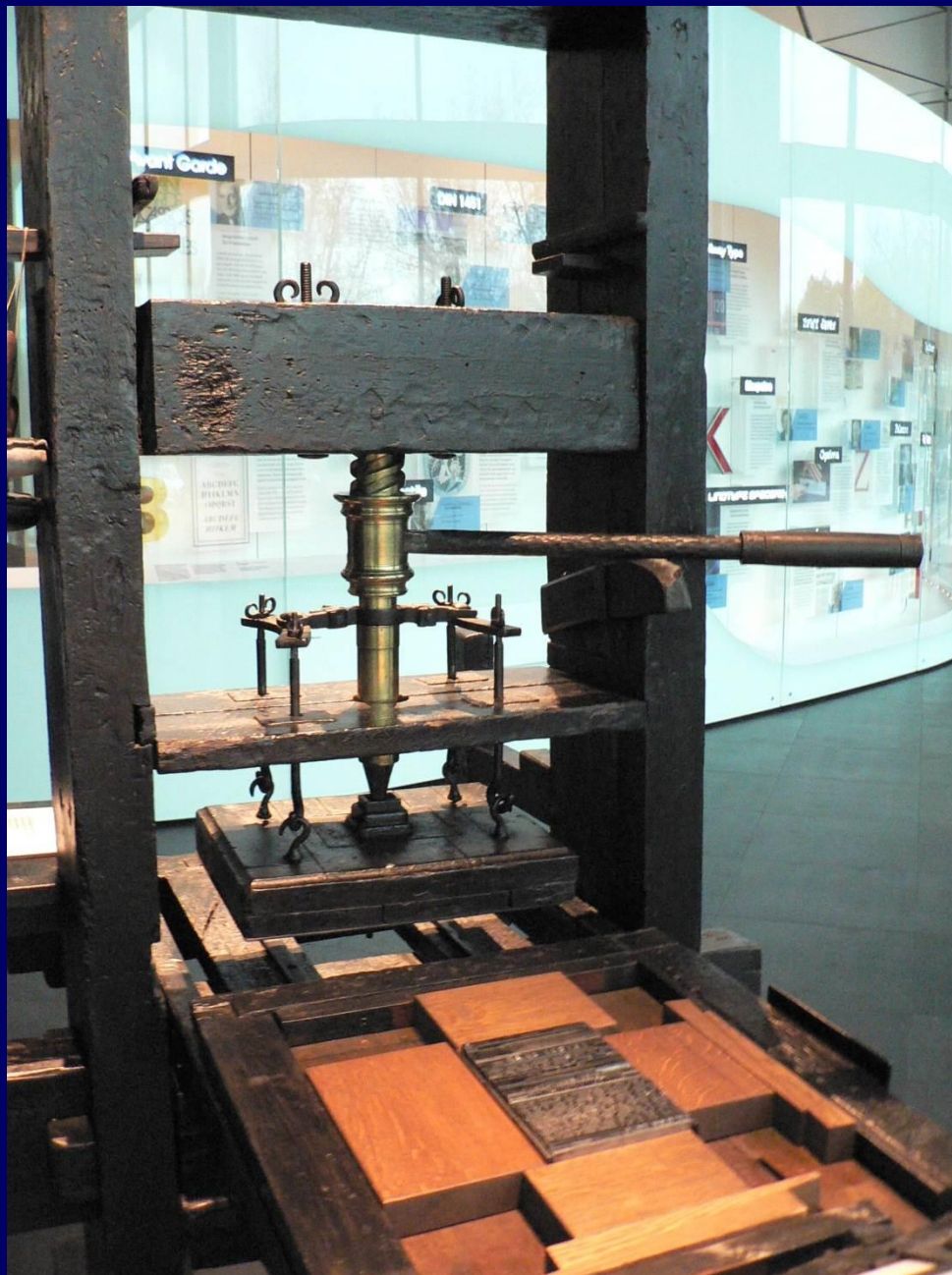
Ruční lis podle signetu Josse Bade (1462—1535)

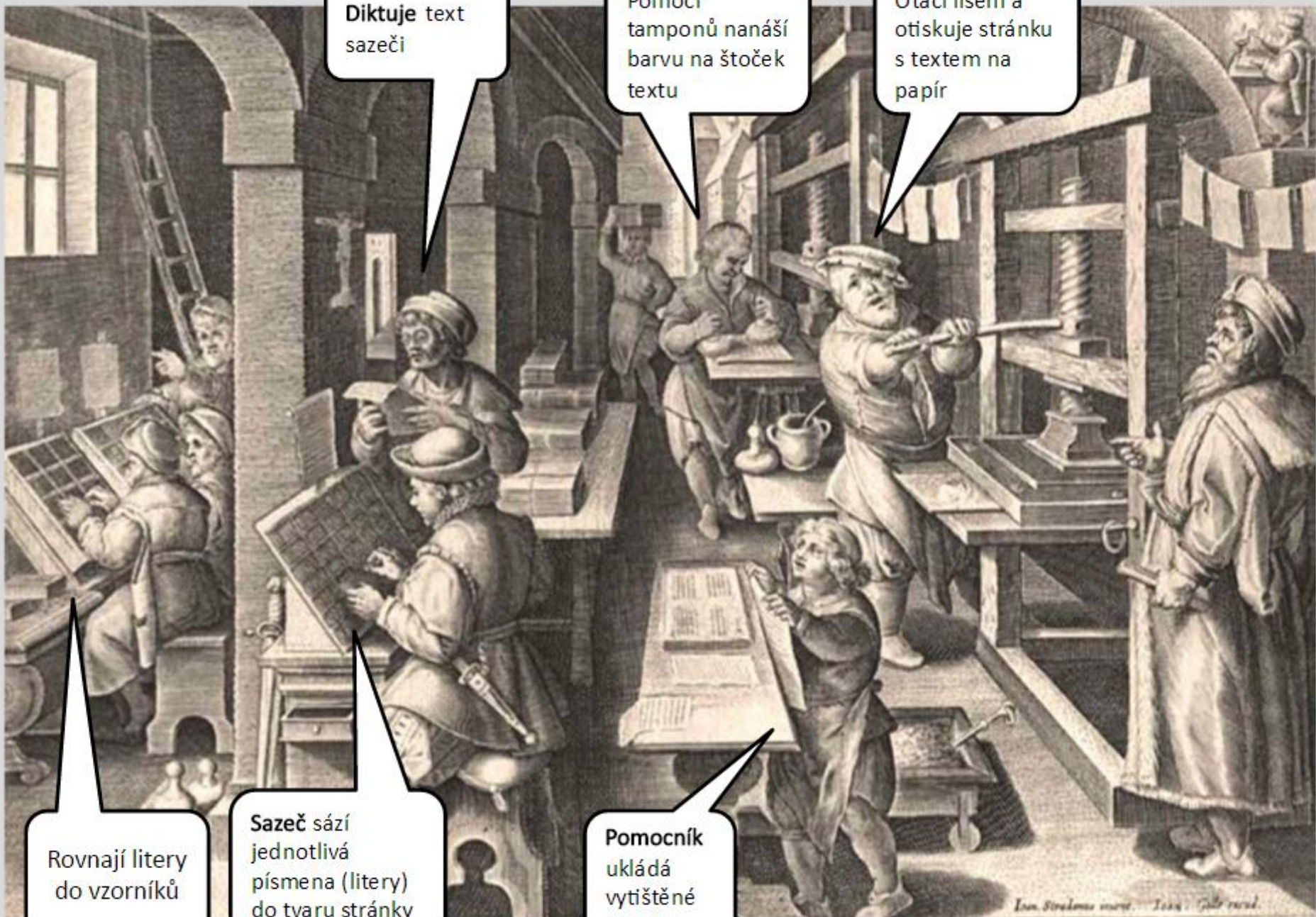
Jedno z prvních vyobrazení
ručního lisu

Většina tiskáren byla založena na dělbě práce =>

- majitel tiskárny
 - písmolijec
 - sazeč
 - ballenmeister – nanášec barvy
 - tiskaři – pressmeister
 - pomocníci a tovaryši
 - korektor
 - ilustrátor
-
- vydavatelé
 - knihkupci

Diktuje text sazeči

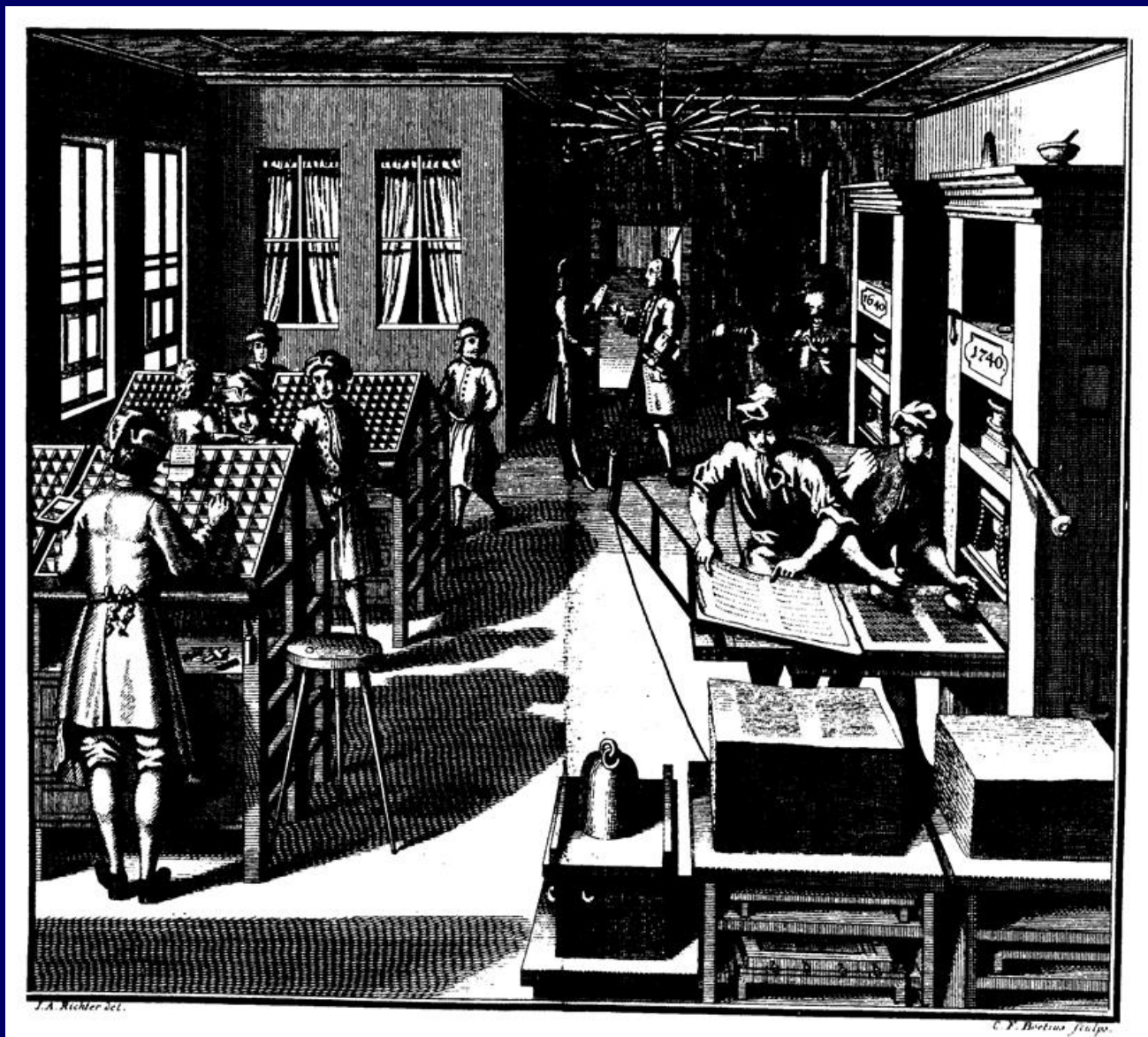
Pomocí tamponů nanáší barvu na štoček textu

Otáčí lisem a otiskuje stránku s textem na papír

Rovnají litery do vzorníků

Sazeč sází jednotlivá písmena (litery) do tvaru stránky

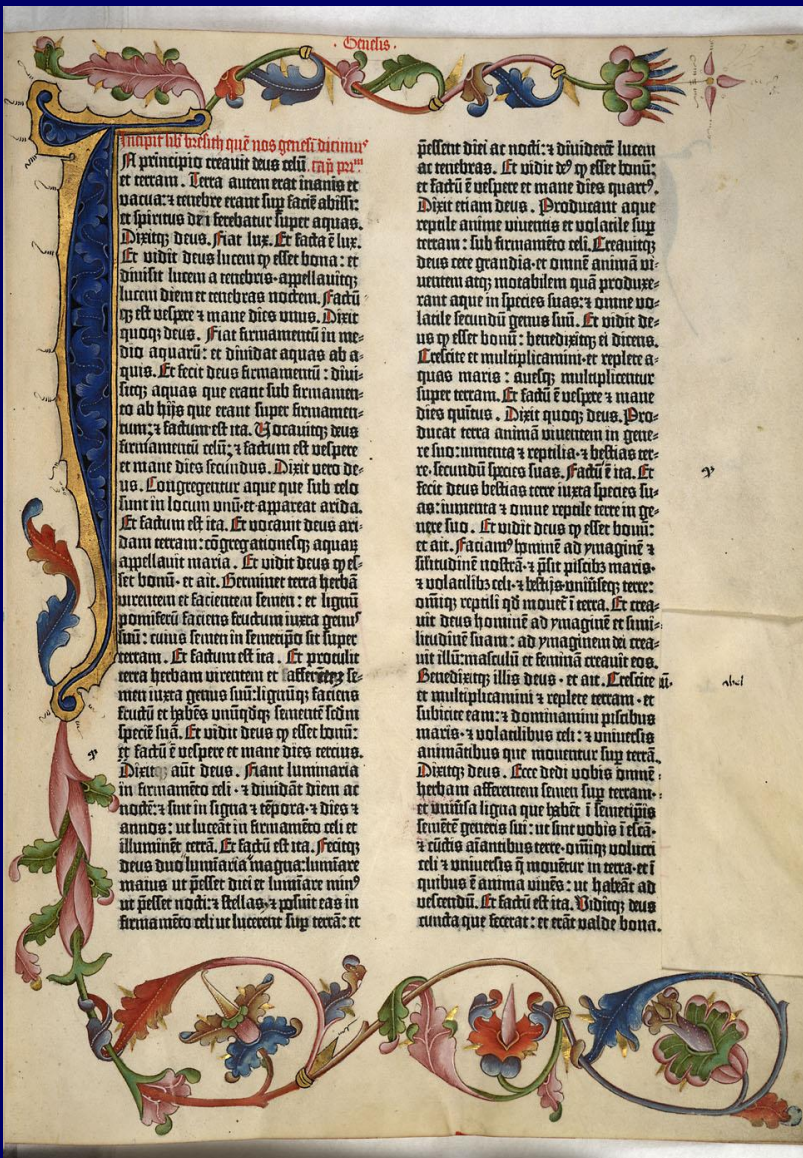
Pomocník ukládá vytištěné stránky

Podoba knihtiskáren zůstala prakticky stejná až do 19. století

Gutenbergovy tisky

- **zlomek knih Sibyliných (Sibylina proroctví) 1445–1446**
- **Almanach na rok 1448**
- **Latinská bible z roku 1454/55 o 42 řádcích:** dvoudílná, knihy v rozsahu 641 stran => 1282 stran. Odhadovaný náklad 150–240 exemplářů na papíře, 30–35 exemplářů na pergamenu
- **Catholikon** – latinský slovník Jana Blaba (Mohuč 1460/1468)
- latinská bible 36 řádková, v rozsahu 882 stran (Bamberg? 1458–1460)
- Odpustkový list pro Kypr
- Turecký kalendář na rok 1455
- Protiturecká bula papeže Kalixta III.
- Donatus Ars minor

Impit ubi beatus que nos gressu dicimus
 sit principio creavit deus celis. *cap. p. 1.*
 et creavit. Terra autem erat inanis et
 vacua: et tenebre erant super facie abyssi:
 et spiritus dei ferebatur super aquas.
 Dixitque deus. fiat lux. Et facta est lux.
 Et vidit deus lucem quod esset bona: et
 dimisit lucem a tenebris appellavitque
 lucem diem et tenebras noctem. factum
 est vespere et mane dies unus. Dixit
 quoque deus. fiat firmamentum in me-
 dio aquarum: et dividat aquas ab a-
 quis. Et fecit deus firmamentum: divi-
 sitque aquas que erant sub firmamen-
 tum: ab hijs que erant super firmamen-
 tum: factum est ita. Vocavitque deus
 firmamentum celum: factum est vespere
 et mane dies secundus. Dixit vero de-
 us. Congregentur aque que sub celo
 sunt in locum unum et appareat arida.
 Et factum est ita. Et vocavit deus aridam
 terram: congregationemque aquarum
 appellavit maria. Et vidit deus quod
 esset bonum. et ait. Emergent terra herba
 virentem et faciem suam severti: et lignum
 pomiferum faciens fructum iuxta genus
 sui: cuius semen in semetipso sit super
 terram. Et factum est ita. Et protulit
 terra herbam virentem et aestivam: se-
 men iuxta genus sui: lignumque faciens
 fructum et habens unumquodque semen secundum
 speciem suam. Et vidit deus quod esset bonum:
 factum est vespere et mane dies tertius.
 Dixitque deus. fiant luminaria
 in firmamento caeli: et dividat diem ac
 noctem: et sint in signa et tempora: et dies et
 annos: ut luceat in firmamento caeli et
 illuminet terram. Et factum est ita. fecitque
 deus duo luminaria magna: luminare
 maius ut pelleret diem et luminare minus
 ut pelleret noctem: et stellas: et posuit eas in
 firmamento caeli ut luceant super terram: et

pellet diem ac noctem: et dividat lucem
 ac tenebras. Et vidit quod esset bonum:
 et factum est vespere et mane dies quartus.
 Dixit etiam deus. Producant aque
 reptile anime viventes et volatile super
 terram: sub firmamento caeli. Creavitque
 deus cetera grandia: et omnem animam vi-
 ventem atque morabilem quam produxe-
 rant aque in speciem suam: et omnem vo-
 latile secundum genus suum. Et vidit de-
 us quod esset bonum: benedixitque diei dicens.
 Crescite et multiplicamini: et replete a-
 quas maris: avesque multiplicamini
 super terram. Et factum est vespere et mane
 dies quintus. Dixit quoque deus. Pro-
 ducat terra animam viventem in gene-
 re suo: iumenta et reptilia: et bestias ter-
 re secundum speciem suam. factum est ita. Et
 fecit deus bestias terre iuxta speciem su-
 am: iumenta et omnem reptile terre in ge-
 nere suo. Et vidit deus quod esset bonum:
 et ait. ficiant homines ad imaginem et
 similitudinem nostram: et paret eis terra
 et volatilibus caeli: et bestiarum universis: et
 omnibus reptilibus quae moventur in terra. Et cre-
 avit deus hominem ad imaginem et simi-
 litudinem suam: ad imaginem dei creavit
 illum: masculi et feminam creavit eos.
 Benedixitque illis deus. et ait. Crescite et
 multiplicamini: et replete terram: et
 subiacet eam: et dominamini piscibus
 maris: et volatilibus caeli: et universis
 animantibus quae moventur super terram.
 Dixitque deus. Ecce dedi vobis omnem
 herbam aescerem sicut super terram:
 et universa ligna que habent fructum
 sicut fructus generis sui: ut sint vobis in escam:
 et cunctis animantibus terre: omnibusque volucrum
 caeli: et universis quae moventur in terra: et
 in quibus est anima vivens: ut habeat eis
 ut vescantur. Et factum est ita. Viditque deus
 omnia que fecerat: et erat valde bona.

Incipit epistola beati Augustini ad Paulinum presbiterum de dominibus divinis in septem libris. Capitulum primum.

Inter ambrosius
 tuam michi munuscu-
 la profertis. deulit
 simul et suavissimas
 litteras: que a prin-
 cipio amicitias hoc
 probat iam fidei et veredis amicitie
 pferbant. Vera enim illa necessitudo e-
 re xpi gloriose copulata: qua non utili-
 tas rei familiaris. non pferna rancu-
 rosus non subdola et pspas adulato-
 sed dei timor et divini veru scipuaru
 studia concludant. Legimus in veredis
 historijs quosda lustrasse puincias
 novos adijisse plos. maria rasilie:
 ut eos quos ex libris noveat coram
 q; viderent. Sic pitagoras memphi-
 ticos vares. sic plato egyptum et archi-
 tam tarentum. tamq; ora reale que
 quondam magna grecia dicebat: labo-
 riosissime peragravit: ut qui archemis
 nigr erat: et potens: cuiusque doctrinas
 archademus gignathia pson ab ar. hccc
 peregrinus atq; discipulus: maleus a-
 liena verecunde discere: q; sua impu-
 derate ingerere. Deniq; cum litteras
 quasi toto orbe fugientes persequitur:
 captus a piratis et verudatus. vran-
 no crudelissimo paruit. ductus capti-
 vus omis? et secus: tamen quia phy-
 losophus: maior fuerat se fuit. ad cr-
 cumlinu. ladro eloquentie fonte ma-
 nantem. de vlcimis hyspantie galliaru
 q; hibus quosdam venisse nobiles
 legimus: et quos ad contemplationem
 sui roma non traxerat: unus homi-
 nis fama prederat. Habuit illa reas
 inaudiam omnibus sculis. celebra-
 dum: miraculum: ut vetan raram

ingredi: aliud terra verem querecerit.
 Apollon? sine ille mag? ut vulgus
 loquitur. sine phus ut pitagora tra-
 dunt. itavit plas. pferunt rancu-
 albans. scithas. mallageas. opu-
 lentissima inde regna ptercauit: et
 ad egyptum lantimo phylon amne
 rasilio puenit ad bragmanas: ut
 hyaram in throno sedent auro: et de
 rancu fonte potantem. inter paucos
 discipulos. de natura. de moribus ac de
 cultu dicit: et sicut audiret docentem.
 Inde p claudius. habilonios. chalde-
 os. yndos. astirios. partios. hys-
 pherios. arabes. palestinos. reur-
 phus ad alexandria. peregrit ad egypto
 piam: ut gignosiphistas et famosissi-
 mam solis mensam videret i sabulo.
 Inuenit ille vir ubiq; quod disceret:
 lang proficinas. semper se melior fie-
 ret. Scripsit super hoc plenissime octo
 voluminibus: phylotracus. **II**
Quid loquar de seculi hominibus:
 cum apostolus paulus. vas e-
 sedonias. et magister gentium. qui de
 conscientia tant in se hospinis loque-
 batur. dicens. An reperirentum que-
 ritis eius qui in me loquitur rasilus:
 post damasum arabiam: lustratam.
 ascendit iherosolimam ut videret petru
 et maseu apud eum diebus quindeci.
 Hoc enim misticio rbdomadis et o-
 gdoadis: futur? genuim predicator
 in tuerudis erat. Rursumque post an-
 nos quatuordecim assumpto berna-
 ba et tyro. reposuit cum apostolis eu-
 angelium: ne forte i vacuam curret
 aut cucurisset. Habet nescio quid la-
 tentis energie vire vocis adus: et in
 aures discipuli de auctoris ore man-
 fusa: forte? sonat. Unde et estiphes cu
 rodi regularet et legret illa dno rtemis

Gutenbergova Bible z roku 1454/55 o 42 řádcích

I.4

we need
agination.
ve to find
view of the

and P. Heymann

Table of letters and symbols, possibly a cipher or a reference table, with columns of characters.

Manuscript
1.4

Manuscript
1.4

- dvoudílná, tzv. 48-řádková bible tištěná v Mohuči r. 1462 za pomoci zařízení a materiálu někdejší Gutenbergovy tiskárny. Ozdobná iniciála "F" byla doplněna po vytištění knihy ručně (ze sbírek Knihovny knížat Kinských NM)

Mohuč

- Johann Gutenberg (1397/1400–1468)
- Johann Fust (1400–1466) od roku 1456 majitel Gutenbergovy dílny
- Petr Schöffer (1425–1503) od roku 1451 Gutenbergův žák, roku 1455 si vzal jedinou Fustovu dceru Christinu a postupně přebral Gutenbergovu dílnu

Video – tisk

- Tisk a výroba knihy
- <https://www.youtube.com/watch?v=rIxmZCPsnV8>

Šíření knihtisku

- 1447 Německo
- 1465 Itálie
- ca 1468 Švýcarsko
- 1470 Francie
- 1472 Španělsko
- 1473 Belgie, Maďarsko, Nizozemsko, Polsko?
- 1476 (1468?) Čechy
- 1477? Slovensko
- ca 1480 Portugalsko
- 1482 Dánsko, Rakousko
- 1483 Švédsko
- 1486 Morava
- 1491 Chorvatsko ...

- Do roku 1500 existovalo přes 1100 dílen ve více než 250 evropských městech.

Der Buchdrucker.

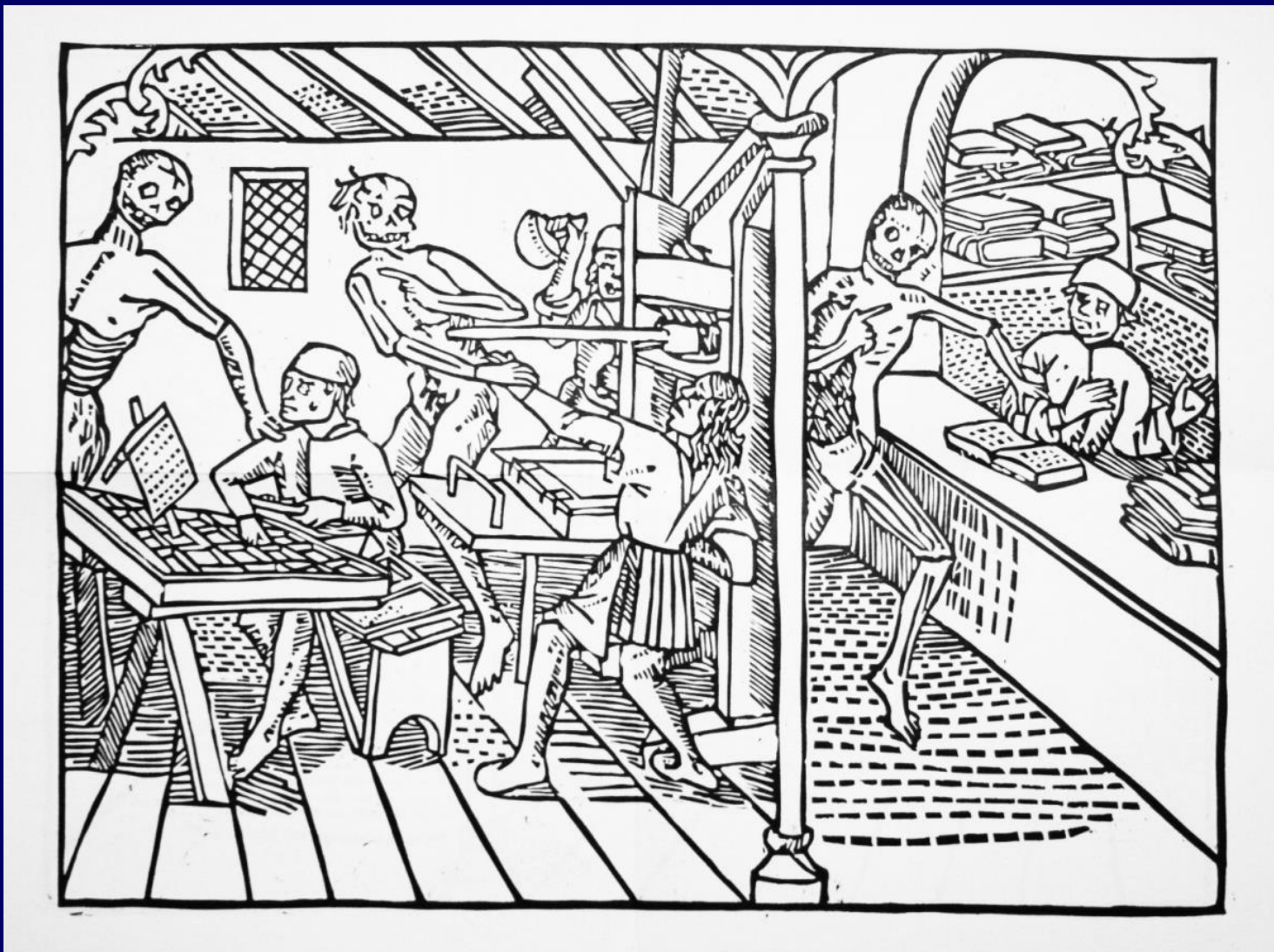
Ich bin geschicket mit der Pressen!
So ich aufftrag den Firmis reß!
So bald mein Dienr den Bengel zucht!
So ist ein Bogn Papiers gedruckt.
Dadurch kompt manche Kunst an tag!
Die man leichtlich bekommen mag.
Vor zeiten hat man die Bücher gschribn!
Zu Weing die Kunst ward erstlich triebn.

¶ iij. Der

Vynález knihtisku

Franciscus Philelphus: *„Předsevzal jsem si koupit z těch knih, které se dnes bez námahy a psacího náčiní, pouze pomocí určitých forem, jak zní odborný výraz, vytvářejí tak, aby člověk mohl věřit, že vyšly z ruky nejšikovnějšího opisovatele.“*

Tiskař Žaltáře z roku 1487 (tiskař dříve označován jako Jan Jonata z Vysokého Mýta): *„ Jsú pak knihy tyto ne perem psány ani obyčejem obecným skrze písaře způsobeny, ale rytými ve tvrdém kovu literami velmi vtipným během učiněny a vytiskány“*

Mathias Huss: Danse macabre (Lyon 1499) – Tanec smrti – na jednom z dřevořezů se nachází nejstarší vyobrazení tiskárny a knihkupeckého krámu

PRVOTISKY

Tisky vydané do roku 1500

= in cunabulis = v kolébce (v plenkách)

= Wiegendruck

pojem **INKUNÁBULE** poprvé použil münsterský děkan Bernard von Mallinckrodt ve svém traktátu v roce 1639 „De ortu et progressu artis typographiae“

V 19. století Václav Hanka přeložil termín inkunábule jako **prvotisk**.

PRVOTISKY

Tisky vydané do roku 1500 (1447–1500)
v celé Evropě na 252 místech více než 1 100 tiskáren
(jedná se ca o 27 500 titulů – dochováno ca 500 000 sv.)
průměrný náklad prvotisků – 300 ks

- Tiskař závislý na individuálních objednávkách
- Tisk = živelný proces omezený maximálně vrchnostenskými privilegii a cenzurou

Produkce prvotisků: Itálie 37% ; Německo 32% ; Francie 19% ; Čechy 39 prvotisků ; Morava 26 prvotisků

15th century printing towns of incunabula

Prvotisky - produkce

Produkce: 50% teologie a náboženská výchova
30% antičtí autoři
10% právnické spisy
10% naučná díla

Autoři: Donatus, Alexander de Villa Dei, Cicero, Albertus Magnus, Vergilius, Aristoteles, Jacobus de Voragine

- Bible, hodinky, misály, minuce (nástěnný kalendář s vyznačenými dny vhodnými pro pouštění žilou – lat. minutio sanguinis = vypouštění krve)

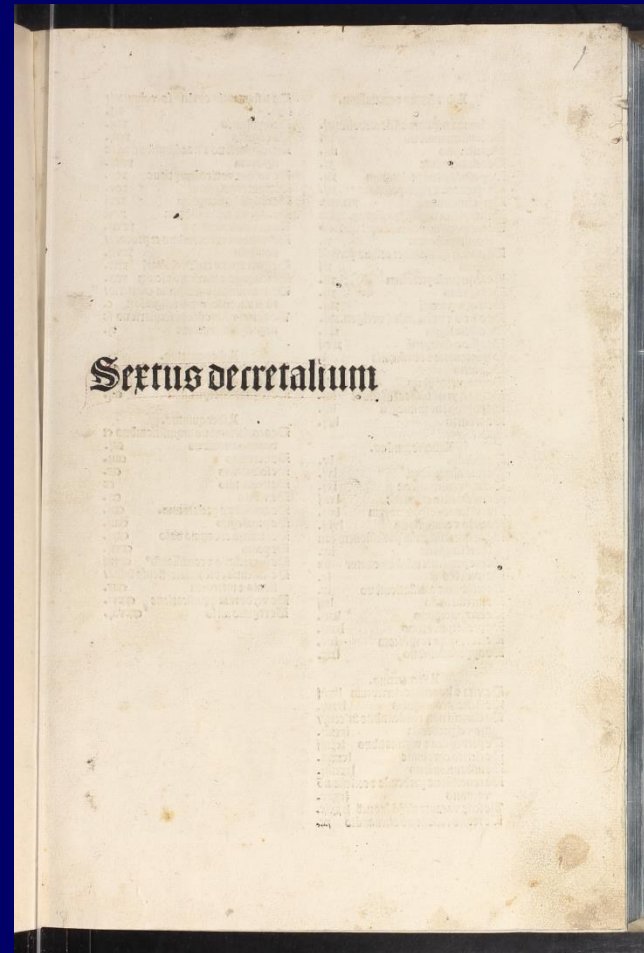
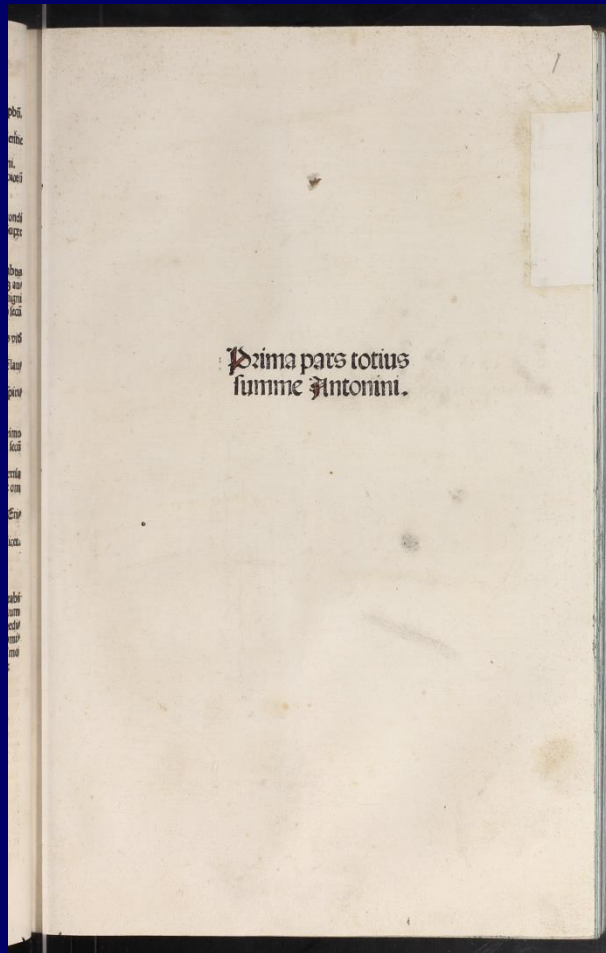
PRVOTISKY

- **Nápodoba psané knihy (tiskaři zpočátku nemají jinou ambici)**
- prázdná místa pro iniciály, místa pro iluminace... => vizualizace sazby byla individuálním dílem rubrikátora, liniový dřevořez zdokonalovali iluminátoři a koloristé
- členění textu => biblické texty tištěny dvousloupcově, antičtí klasici v jednom sloupci
- členění textu – Gutenberg standardizoval délku řádku i mezer mezi slovy
- tiskové písmo vychází z psacího – textura, antikva, švabach, bastarda, rotunda, gotikoantikva
- první prvotisky nemají titulní stranu (chybí údaje o autorovi, názvu... – informace v incipitu a excipitu)
- První tiskařské a autorské údaje se objevují na konci textu **KOLOFON**

Prvotisky

- Tiskaři prvotisků zpočátku neměli jinou ambici než **napodobit psanou knihu** => podoba sazby i tiskové písmo vychází z psacího, v tištěných knihách jsou vynechána prázdná místa pro domalování iniciál, místa pro iluminace apod. => vizualizace sazby byla individuálním dílem rubrikátora, liniový dřevořez zdokonalovali iluminátoři a koloristé.
- První prvotisky nemají titulní stranu (chybí údaje o autorovi, názvu, tiskaři (občas je jeho autorství naznačeno signetem = tiskařská značka), datu vydání...), postupně se objevují jednoduché titulní listy a první tiskařské a autorské údaje, které většinou najdeme na konci textu v tzv. kolofonu.

Titulní listy prvotisků

Liber sextus decreta. I

Quia postquam dedit primo humana subsidia pe...

an salutatio sit pe epse id est disputatio et solutio...

Incipit sextus liber decreta. Bonifacius episcopus

adeo placuit dicit ecclesie et effecta tota obis magis...

Quia postquam dedit primo humana subsidia pe...

an salutatio sit pe epse id est disputatio et solutio...

principio fuit nulli... peccat deridendo episcopum...

Episcopus sanctioribus... declaratis... electionis...

Episcopus licet decerni... possit in scrutinio...

Episcopus licet decerni... possit in scrutinio...

Episcopus licet decerni... possit in scrutinio...

Episcopus licet decerni... possit in scrutinio...

Episcopus licet decerni... possit in scrutinio...

Episcopus licet decerni... possit in scrutinio...

die vt fcti sunt in casu precedenti... de re...

si et causis postea emergentibus... impugnant...

si et causis postea emergentibus... impugnant...

si et causis postea emergentibus... impugnant...

si et causis postea emergentibus... impugnant...

si et causis postea emergentibus... impugnant...

si et causis postea emergentibus... impugnant...

si et causis postea emergentibus... impugnant...

Constitutiones

Clementis pape quinti

Danneo gratiosum hoc nomen per interpretatio...

loquitur. cum in reliq romano: pontificis...

Incipit constitutiones dantis pape quinti...

Danneo episcopus servus servorum dei...

dala. Jo. autem in hoc exordio volens excusare...

loquitur. cum in reliq romano: pontificis...

comparans sufficit. nec ad deationem lucidam...

comparans sufficit. nec ad deationem lucidam...

comparans sufficit. nec ad deationem lucidam...

Capitulum .i. Tituli .i.

Incipit secunda pars titulus primus de avaricia...

Alii hominum usque quo gravi corde ut quid dicitur...

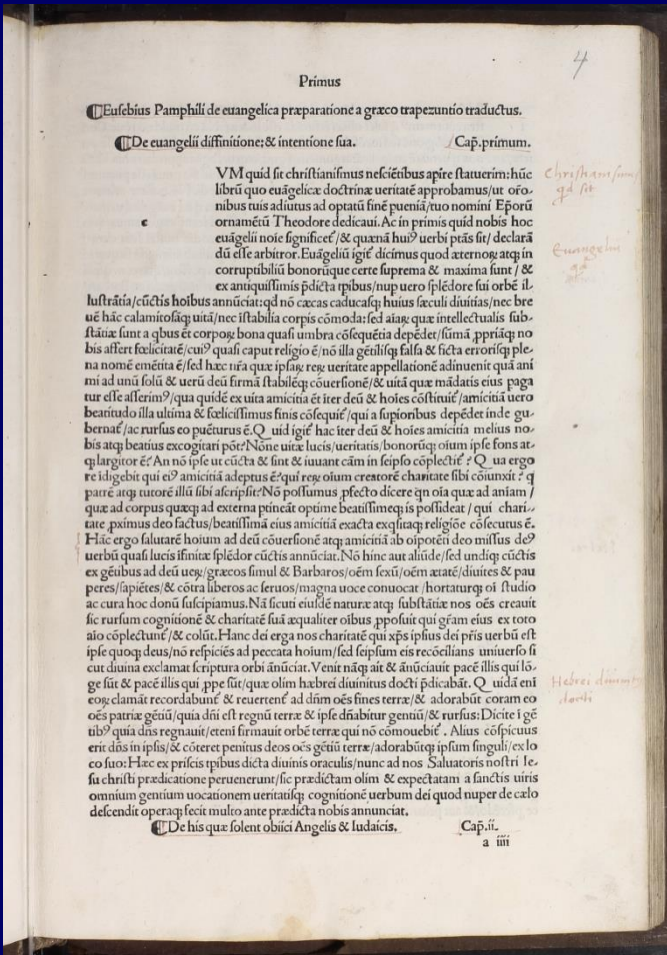
genua vanitate et queritis medicum... morali et corpore...

sufficiencia et dicit miseriam. filij hominum...

Quatuor ad primum .s. i.

Secundum quod avaricia vel cupiditas sumit tripliciter...

reprezentarty

Primus

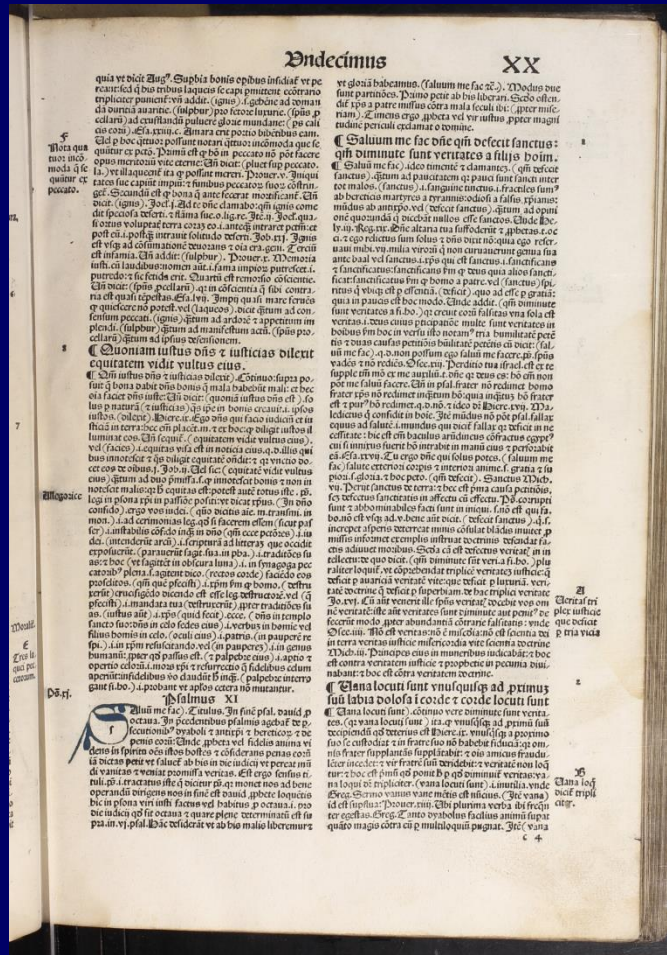
Eusebii Pamphili de euangelica preparatione a greco trapezuntio traductus.

De euangelii diffinitione: & intentione sua. Cap. primum.

VM quid sit christianismus nescientibus apere flaturim: hic libri quo euangelica doctrina ueritate approbamus: ut oronibus tuis adiutus ad optatu sine puenia/uo nomini Eporu ornamenti Theodore dedicaui. Ac in primis quid nobis hoc euageliu noie significet / & quana huius uerbi pris fit / declaradu esse arbitror. Euageliu igitur dicimus quod aeternu atq; in corruptibilibus bonisque certe supra & maxima sunt / & ex antiquissimis pdicta tibus/nup uero splende sui orbis illustratia / cunctis hoibus annuatit: qd no cacas caducaq; huius seculi diuitias/nec breue hac calamitosaq; uita/nec instabilia corporis comoda: sed aiag quae intellectualis substantia: sunt a qbus et corpus bona quasi umbra cosequuta depedet / summa ppariq; no bis affert felicitate / cui? quasi caput religioe / no illa genti/sg falsa & ficta errorisq; plena nome ementa / sed hac nra quae ipse reg. ueritate appellatione adiuuent qua amur ad una solu / & ueru deu firmam stabilitate couerfione / & uita quae madatis eius paga tur esse afferim? / qua quide ex uita amicitia et iter dei & hoies constituit / amicitia uero beatitudi illa ultima & felicitissimus finis cosequitur / qui a supionibus depedet inde gubernat / ac rursus eo pucturus est. Quid igitur hac iter dei & hoies amicitia melius nobis atq; beatus excogitari potest? Nonne uita / ueritas / bonitas / oium ipse fons atq; pariter atq; uitoris illi ubi ascripti. No postumus pfecto dicere qd oia quae ad aniam / & quae ad corpus quaeq; ad externa pntent optime beatissimaeq; possident / qui charitate pximus deo factus / beatissimam eius amicitia exacta exq; itaq; religioe cosequitur. Hanc ergo salutarem hoium ad deu couerfione atq; amicitia ab opotenti deo missus deo uerbu quasi lucis spiritus splende cunctis annuatit. No hinc aut aliud / sed undiq; cunctis ex gentibus ad deu uox / graecis simul & Barbaris / oem sexu / oem aetate / diuites & pauperes / sapietes / & contra liberos ac seruos / magna uoce conuocat / hortaturq; of studio ac cura hoc donu suscipiamus. Na sicut uidet de naturae quae substantia nos oes creatur sic rursus cognitione & charitate sua aequaliter oibus ppoluit qui gram eius ex toto aio complectunt / & colunt. Hanc dei erga nos charitate qui xps ihesus dei pris uerbu est ipse quoq; deus / no respiciens ad peccata hoium / sed sapienter eis recolectans uniuerso si cut diuina exclaimat scriptura ubi annuatit. Venit naq; ait & annuiciat pacem illis qui longe fut & pacem illis qui ppe fut / quae olim habere diuinitus docti pdicabant. Quid enim eos clamant recordabunt / & reuertent ad dnm oes fines terrae / & adorabunt coram eo: ergo patria gentiu / quia dnm est regnu terrae & ipse dicitur genuu / & rursus. Dicitis i gentes ubi? quia dnm regnauit / etenim firmatus orbem terrae: qui no comouebit. Alius conspicietur quis in ipsis / & ceteris penitus deos oes gentiu terrae / adorabunt ipsum singuli / ex loco suo. Hanc ex priscis tibus dicta diuini oraculis / nunc ad nos Saluatoris nostri Iesu christi praedicatione peruenit / sic praedicatum olim & expectatum a sanctis uiris omnium gentium uocationem uenturoq; cognouit uerbum dei quod nup de caelo descendit operaq; fecit multo ante praedicta nobis annuatit.

De his quae solent obici Angelis & ludicis.

Cap. ii. a iii

Vndecimus

XX

quia ut dicit Aug. Sapientia bonis epibus infusa... Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini.

Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini. Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini. Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini.

Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini. Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini. Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini.

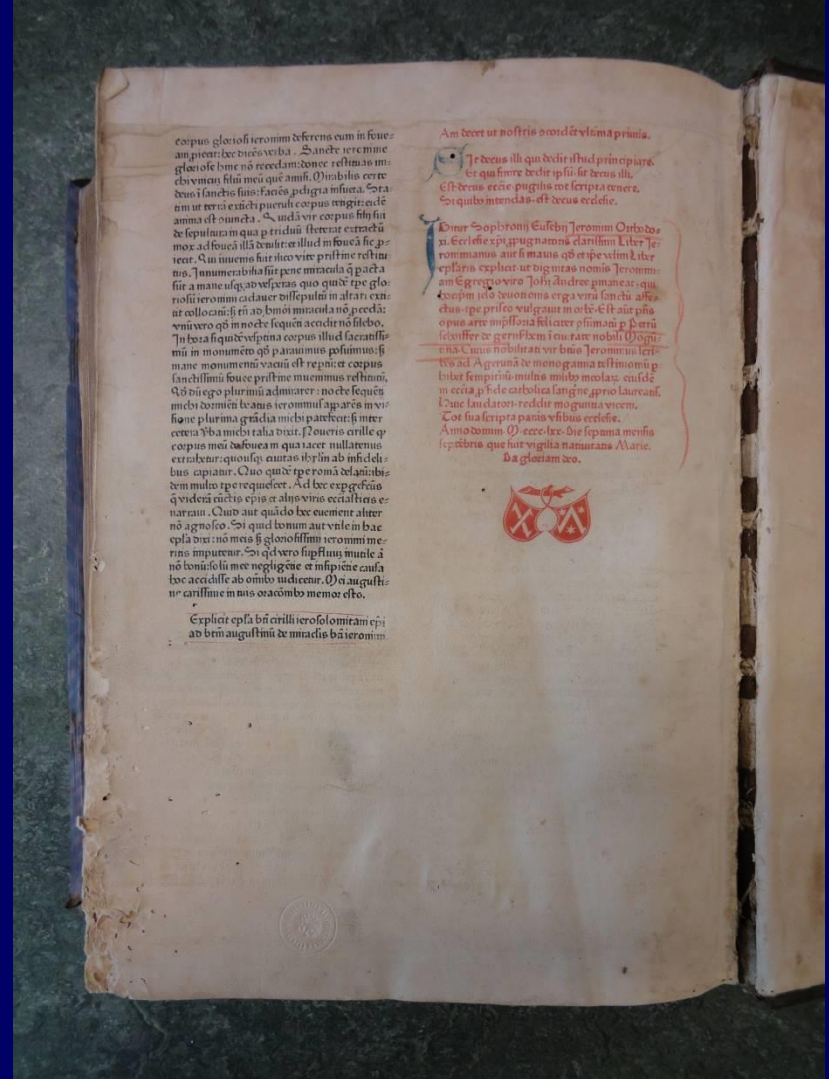
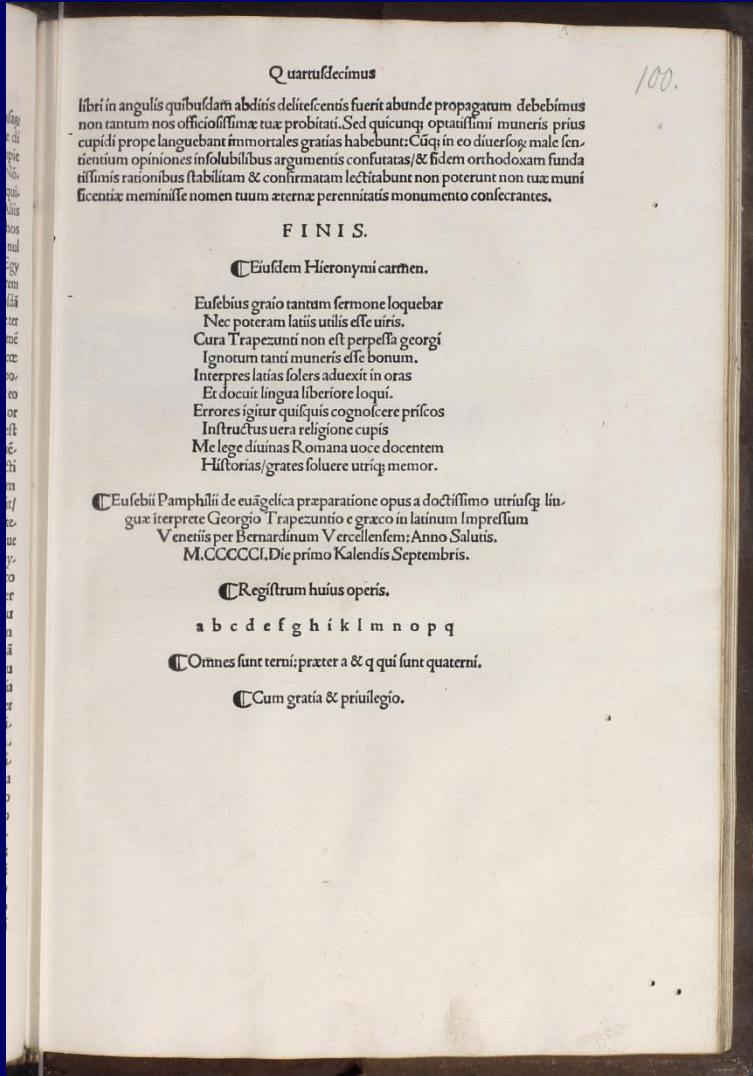
Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini. Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini. Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini.

Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini. Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini. Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini.

Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini. Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini. Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini.

Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini. Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini. Et saluum me fac uis qui defecit factus: qui dimittit sunt ueritate a filijs domini.

Kolofon a signet

Præfens Valerij Maximi opus præclarissimū. in nobili
urbe Moguntina Rheni/terminatū. anno M. cccc. lxxi.
xviii. kalēdis iulij. per egregium Perrū Schopffer de
Bernheim artis impressorie magistrum. feliciter consummatū.

70. léta 15. století – EMANCIPACE PSANÉ KNIHY

- snižování ligatur, minimalizace zkratek
- odpadají rukodělné zásahy
- propojení sazby s iniciálou, dekorem, ilustrací
- zavedení titulního listu
- knižní formáty, typizace knih (např. kvartový formát pro novinové letáky,...)
- kodifikování grafické konstrukce knihy (němečtí a italští tiskaři)
- spolupráce mezi tiskárnou a knihařem => jednotící prvky, které vizualizovaly vnitřní strukturu knihy (číslování listů, kustod, norma, reprezentanta, archová signatura, záhlaví)

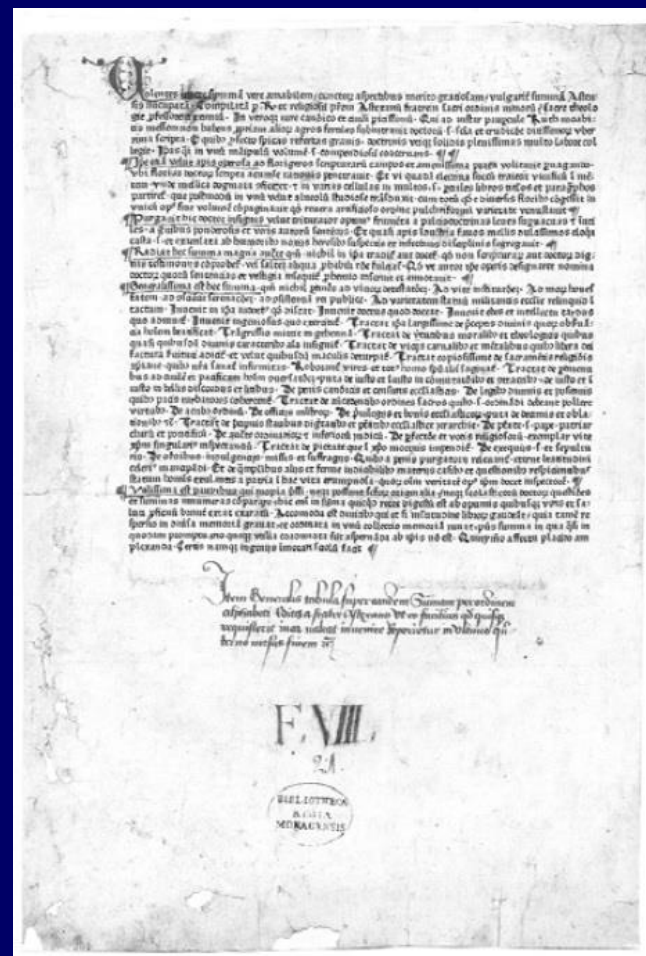
DISTRIBUCE KNIH

- 15. století – **tiskař, nakladatel a knihkupec jsou jedna a táž osoba.**
- Nakladatel a tiskař potřeboval odbyt pro tištěný náklad – hledal pro něho co nejširší oblast.
- Tiskař sám zodpovídal za distribuci nezávadných tisků
- Tiskaři měli ve svých službách pevně **placené cestující**, kteří obchodovali s knihami, navštěvovali církevní slavnosti a výroční trhy.
- Vedle cestujících vedli obchod s tisky, zvláště lidovými, také **kramáři.**
- Nakladatelé poskytovali již roku 1498 prodavačům rabat.

Prezentace knih = nakladatelské seznamy a knižní oznámení

- Knihkupci vydávali o prodáváných knihách nejprve psané **seznamy**, později je tiskli.
- Struktura: oslovení klientely a stručná výzva ke koupi (*„Ti, kdo mají zájem ... Ti kteří chtějí číst/koupit zajímavé knihy ... , ať přijdou ...“*), kniha/seznam knih, vzorník písma nebo výzdoba, adresát, prodejní místo, prosby
- V prvních tištěných seznamech se veřejnosti sdělovalo, co vyšlo, co vyjde, nabízené spisy se vychvalovaly; bylo v nich ponecháno prázdné místo, aby obchodní cestující mohl vepsat svou adresu v místě, kde obchodoval
- V seznamech také nebývá uvedena cena knih
- Knižní oznámení byla tištěna v plakátové jednostranné formě v latině, němčině, příp. dalších jazycích

- 1447-1450 první rukopisné oznámení **Diebold Lauber**: „*Kdo by rád získal velké anebo malé knihy, světské anebo duchovní, krásně malované, ten je všechny najde u Diebolta Laubera, písaře na hradě Hagenau*“
- 1469 první tištěné knižní oznámení – **Johann Mentelin**: „*Ti kdo chtějí koupit skutečně zajímavou knihu ...*“
- 1470 Petr Schöffer v Mohuči vydal seznam svého nákladu bez udání cen.
- 1470-1471 tištěný seznam knihkupce Heinricha Eggesteina ve Štrasburku.
- 1471 seznam vydává augsburský tiskař Gunther Zeiner a uvádí na něm i místo prodeje – stále knihkupectvív tiskárně
- 1501 vydal olomoucký knihtiskař Konrad Baumgarten seznam svých knih.

První jednotlivé vydavatelské knižní oznámení: Johann Mentelin, Štrasburk, 1469 – oznámení na dílo Astesana de Asta: Summa de casibus (Příručka pro řešení výčitek svědomí)

Prezentace knih = nakladatelské seznamy a knižní oznámení

- Variantou seznamů je propagace jednotlivé knihy s důrazem na její vyhotovení, kvalitní zpracování i zajímavost díla
- Na vydání významné publikace byli čtenáři upozorňováni předem = ohlášení knihy (mohučský Peter Schöffer 1470 oznamuje vydání Listů sv. Hieronyma: *„budou kompletnější, přehlednější, hodnověrnější jak všechny předtím vydané ...“*)
- Knižní oznámení nesloužila jen čtenářům, ale i knihkupcům

KOČOVNÍ TISKAŘI

- fenomén 15. a poč. 16. století
- mění místo podle zakázek – poptávka
- mobilní zařízení tiskárny, které umožnilo přesun a tisk tam, kde se tiskárny objevují až později

- **Simon Bevilacqua** (Pavie, Vicenza, Benátky, Lyon)
- **Konrad Baumgarten** (pocházel z Rottenburgu, Gdaňsk, 1500 Olomouc, kde vydává latinské a německé tituly, 1503 Vratislav, Frankfurt nad Odrou)
- **Jan Alacraw** (Vimperk 1484 – tři tisky (dva latinské a česká Minuce na rok) tištěné rotundou, český text s chybami)

Knihtisk v Německu

Německo bylo centrem knihtisku odkud se knihtisk šířil do Evropy

centra: Mohuč, Bamberg, Štrasburk, Kolín nad Rýnem

Filiálky německých tiskařů mimo své město i mimo Německo (Fust , Schöffer, Koberger – Paříž)

Štrasburk – tamní písař a notář Johann Mentelin zde roku 1460 založil tiskárnu, latinská a německá Bible 1466 Německá bible byla první tištěnou biblí v národním jazyce

Bamberg – Heinrich Keffer vytiskl 1458–1460 36-řádkovou bibli, podoba jeho knih ovlivnila české tisky

Albrecht Pfister byl první, kdo tisk opatřil ilustracemi – bajky Ulricha Bonera: Der Edelstein (1461) s 203 dřevořezy

Anton Koberger (1440/1445 – 3. 10. 1513)

- Norimberský tiskař
- rozmach ilustrace
- Jako jeden z prvních spojil tiskárnu s nakladatelskou a knihkupeckou činností – rozsáhlá distribuční síť – k jeho tiskárně příslušelo asi 16 knihkupectví
- vlastnil asi 20 lisů, disponoval nejméně třiceti druhy tiskového písma, zaměstnával ca 100 pracovníků
- Známe od něj přes 220 titulů – Norimberská bible, Schedelova Liber chronicarum (1493)

Praga caput regni bohemie ciuitas p̄maxima. Cuius descriptio ob vetustatem merito dudum posita fuisset. Verum carolus quartus imperator tam magnifica in ea peregrit vt post gesta sua de ea mentio fiat. Et in ceteris vrbibus tempus antiquitatis ac originis non semp̄ obseruatum fuit. Et praga (vt bohemicè narrat historic) post tempora abrahe initium habuit. regum pontificumq; honesta sedes. Tres in partem diuisa quibus nomina indiderunt. paruiam pragam. veterem ac nouam. parua sinistrum latus multauie fluminis occupat collicq; cōiungit. In quo sita est regia et sancti viti pontificale augustumq; templū. Ceteris praga in plano iacet vniuersa magnificis operibus adornata. Inter que p̄torium et forum et leuā curiā et collegium imperatoris caroli mirificis efferunt laudib⁹. Jungit aut̄ minori prage lapideo ponte quatuor et viginti arcuū. Nouā ciuitatē a veteri fossa distinguit. p̄funda. et vtrinq; muro munita. Nec quoq; ciuitas ampla ē ad colles vsq; tendit. quoz alterū sancti caroli. alterū sancte katherine appellant. tertū vicegradū in arcis modū edificatum. vbi collegium est. Est aut̄ hec ciuitas insignis in p̄uincia bohemie. que portio germanie est. aquilonis flantibus tota ferme exposita. formam eius rotundam tradunt. cuius diametrum triū diez trauere expedito patet. silua vniuersam claudit. irrigat pluribus fluminibus sed cunctos multauia excedit. que metropolim regni pragam influit. De nomine ciuitatis cū disceptaretur iussit libussa ex artificibus qui primo occurrerit rogari quid ageret. ac ex primo eius verbo vocari oppidum. interrogatus faber signarius quisp̄tam. limen se agere dixit. qd bohemicè. pha dicit. indeq; nomen vbi datū. s̄ corrupto vocabulo postea pragā dixere. In hac p̄uincia aliquo tpe amazonice femine regnandi cupidine ducte dominū habuerunt. Postea duces vsq; ad primū regē vranislā gubernarunt. qui. vi. et. lxx. supra mille ab ortu saluatoris xpi apud maganū in p̄silio principū ab imperatore henrico 4° nois q̄nto rex declarat⁹ fuit. moxiorū regē qd p̄pus extitit fuit in bohemia vranislao. Nestia. lusacia. morauia bohemoz ip̄erio adiecte. Silber⁹ treueroz archieps cū eo pragā miss⁹ q̄ corā. puicialib⁹ regē iungat regalib⁹ q̄s adoznet insignib⁹. In eodē āno sc̄m̄ acta

ante populo vranislao regi salus honor atq; victoria. Is vranislao indulgente alexandro papa tercio natione senensi collegiū canonicoz regulariū in arce prageni erect. in qua dum res agit diuina non p̄positus tantū sed decanus et sacerdos diaconusq; et subdiaconus rem diuinam facientes episcopalis ornamentis vtuntur. Et p̄positus quidē cancellarius regni appellatus principis honore defungit. Postor vranislā primū regē pluribus annis interregnū fuisse serūt. nō regis noie s̄ ducis tantū vsq;. et vranislā vno loco vranislā nam ab impatore friderico primo sibi et posteris regiā dignitatem obtinuisse scribunt. qui pontē sup̄ multauiam qua vetus praga minori iungeret magni operis edificauit. quē arsiponensi p̄ferunt in quatuor et. xx. arcos vt diximus protensum. Deinde vlticus qui carinibioz principatum tenebat cū virili sobole careret accepta ex otobocaro rege bohemie pecuniā carinibia illi. carinola. marchia selauonicam et portū naomis tradidit. Tempore postremo caroli quarti imperatoris in maxima potentia et gloria fuit et augmentū mirabile accepit vt p̄missum est. Nullū em̄ regnū tota europa tā frequentibus. tam augustis. tam ornatis templis dotatum fuisse quā bohemicū reoz. Tempora in celum erecta longitudie atq; amplitudine mirabili formicibus tegebant lapideis. Altaria in subline posita auro et argento quo sanctorū reliquie tegebant om̄sta. Sacerdotum vestes margaritis recte. ornatus omnis diues. p̄iosissima sup̄plex. fenestre alte atq; amplissime. cōspici quo vitro et admirabili opere luce p̄debant. neq; hec tantū in oppidis atq; vrbibus s̄ in vallibus quoq; admirari licebat. Fuerat inter cetera monasteriū aule regie apud rippam multauie qua misa fluminis illi iungit. sicut in quo regū corpa condebant singularis excellentie. nā p̄ter eodem magni et memorabilis operis ampliatōz mitozū. ceteraq; officinas monachoz magnifice constructas quadrata porticus fuit. que nō parū condulsi ortū. ambitū vocauer. In huius lateribus vetus nouiq; testamentū ab initio genesis vsq; ad apocalypsim iohannis lris masculis in tabulis scriptum p̄nebatur. notis quo altius irent paulatim crescentib⁹ ita vt summum vsq; deorsum facilis lectio preberetur. Flos igit̄ dulcoris Bohemia dicebatur. quocōm̄ inter principes atq; reges dulcissimam redolebat suauitatem. Nunc (volente fortuna) apud vniuersos sapozetē fidū habet. facti deus vt portū redolente atq; splendori par fiat. Cuius historia et regum gesta papa pius. secund⁹ in historia bohemia discretissime prosequitur.

Knihhtisk v Itálii

Do **Itálie** zavedl knihhtisk roku 1465 Konrád Swendheym a Arnold Pannartz, kteří zřídili tiskárnu v benediktinském klášteře sv. Scholastiky u Subiaca

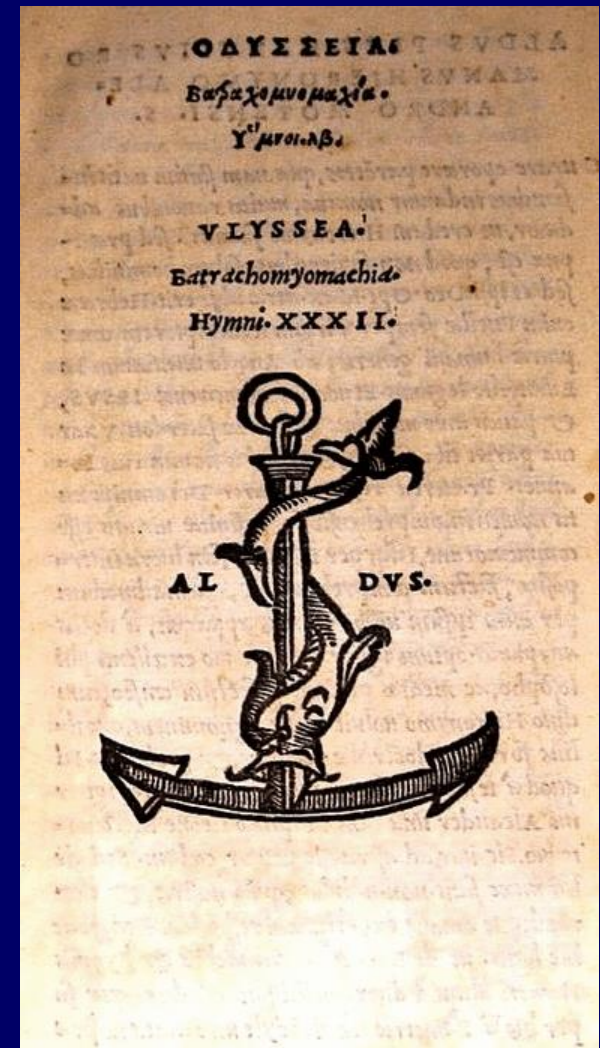
zdokonalení tiskového písma – antikva

Vysoká úroveň tisku

Italští tiskaři (Řím, Benátky) Nicolas Jenson, Lucantonio Giunta, Erhard Ratdolt a Aldus Pius Manutius, Giambattista Bodoni

Aldus Pius Manutius (1449–1515)

- Benátky
- Pro jeho tisky se vžilo označení **ALDINKY**
- Jeden z nejslavnějších humanistických tiskařů – obklopen okruhem učenců
- Vydávání klasiků a latinských i italských autorů
- Shromáždil kolem sebe učenou společnost – vydává jejich díla, jejich zakázky = tzv. nová Akademie
- Jeho tisky mají vysokou typografickou úroveň – uplatnil široký repertoár interpunkčních znaků. Sazba a dekor se vzájemně doplňovaly – propojenost tisku jako celku. => umělecká úroveň tisku
- Ediční kritická vydání, bezchybné korigované texty
- V dílně Alda Manutia byla vytvořena kurziva
- Tiskne na folia i osmerkový formát
- Činnost tiskárny doložena ca 150 tituly

Knihhtisk ve Francii

centra: Paříž, Lyon

1470 Ulrich Gering, tiskárna při Sorboně

první francouzský tiskař byl Pasquier Bonhomme

1481 tiskl v Paříži Jean Dupré

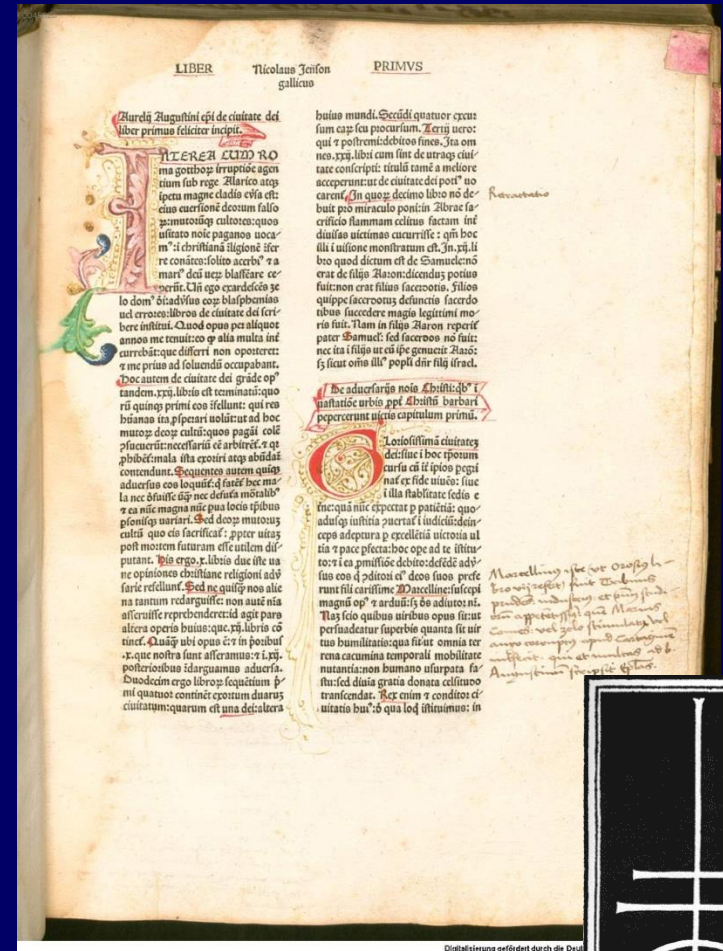
1485 Guy Marchant

Další tiskaři: Mathias Huss, Jodocus Badius Ascensius, Geoffroy
Tory, Fournier, Didotové...

Henri Estienne = Henricus Stephanus (1460–1520)

Nicolas Jenson (1420–1480)

- Karel VII. jej údajně poslal do Mohuče, aby se vyškolil v umění knihtisku (u Petra Schöffera) a zavedl ho ve Francii.
- Jenson působil v Benátkách, kde spolupracoval s Aldem Manutiem
- Vydává knihy všech žánrů, v latině, italštině, řečtině

Digitalisierung gefördert durch die DFG

nunciat. Venit nanq; ait & añunciauit pacē
n illis qui prope sunt : quæ olim hebræi di
Quidam enim eorū clamāt: recordabuntur
n omnes fines terre: & adorabunt coram eo

Působil v Benátkách, kde vytvořil spolu s Manutiem **antikvu** (již nejde o reprodukci humanistických kaligrafických předloh, jedná se o písmo přímo určené pro tisk).

Mathias Huss – Danse Macabre, Lyon 1499

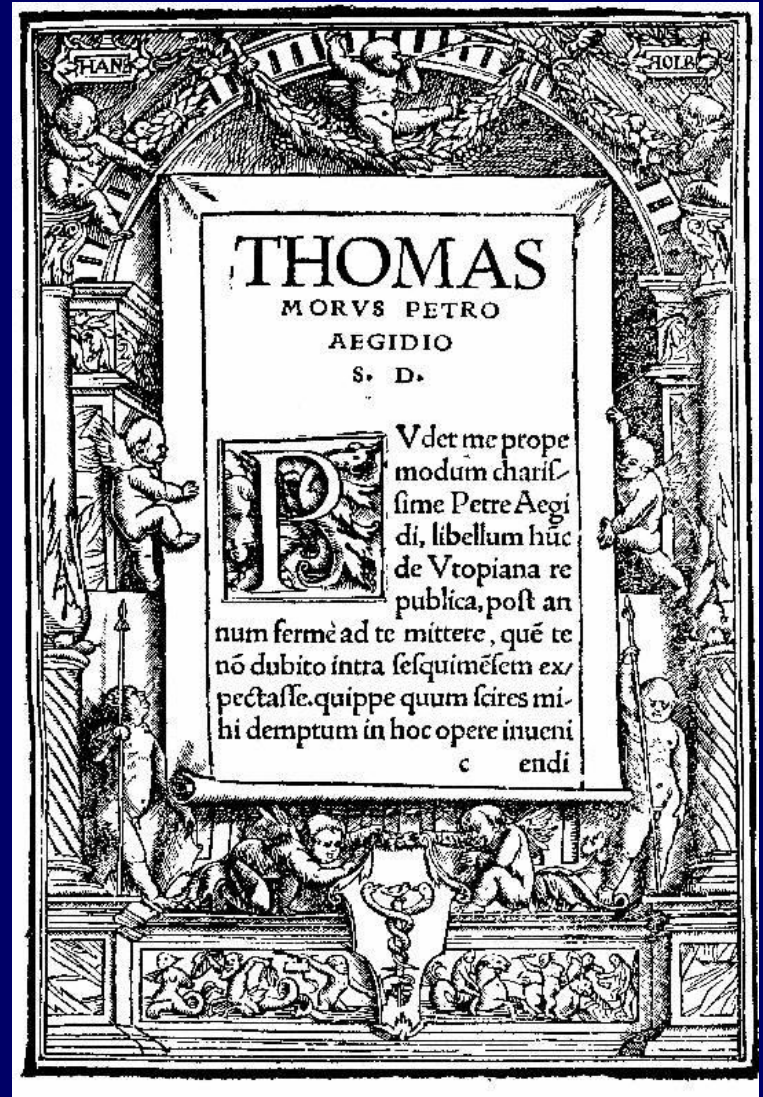

A grāt danse macabre des hōmes
et des fēmes hystorique et augmen-
tee de beaulx dis en latin.
Le debat du corps et de lame.
La cōplainte de lame dampnee.
Exortation de bien viure et bien mourir.
La vie du mauvais antecrist.
Les quinze signes.
Le iugement.

JOHANN FROBEN (1460–1527)

- Basilej
- Tiskárna vydala přes 320 publikací – vysoká úroveň výzdoby (např. Hans Holbein ml.), ediční, sazečské i korektorské práce
- Ediční politiku i estetickou úroveň knih ovlivnilo jeho přátelství s Erasmem Rotterdamským

Knihtisk v Čechách

První český tisk:

Guido de Colonna: Kronika trojanská, Plzeň 1467/1468

Ze 44 prvotisků vzniklých v Čechách je jen 5 latinských, 39 českých => vývoj literatury v národním jazyce. V oblibě jsou řečtí a římské klasiky, Bible a náboženské texty, praktické příručky

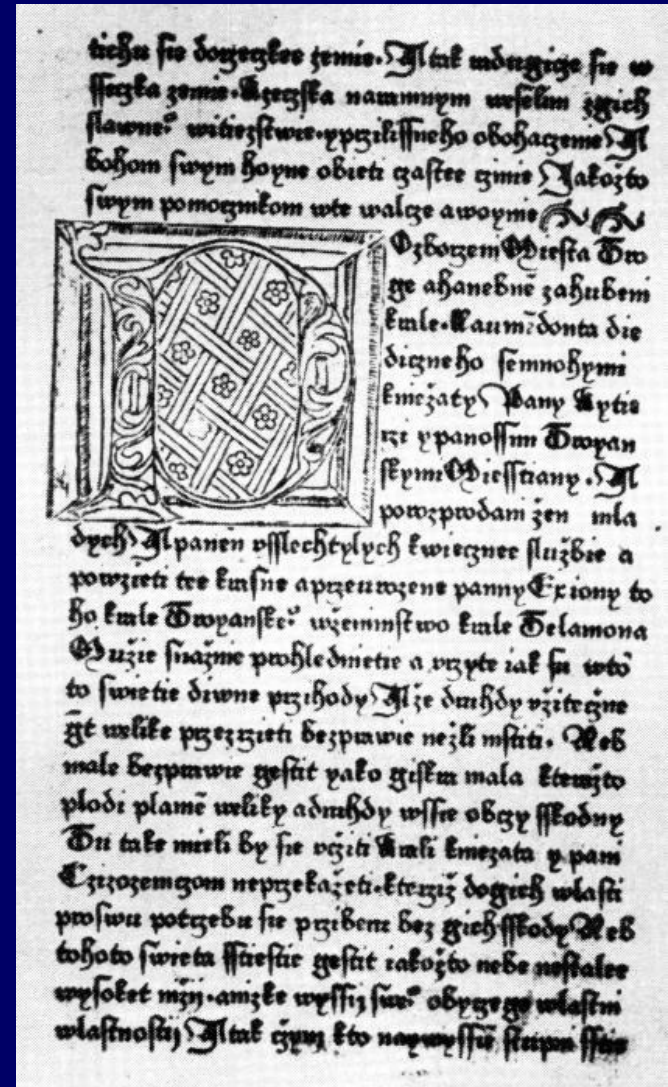
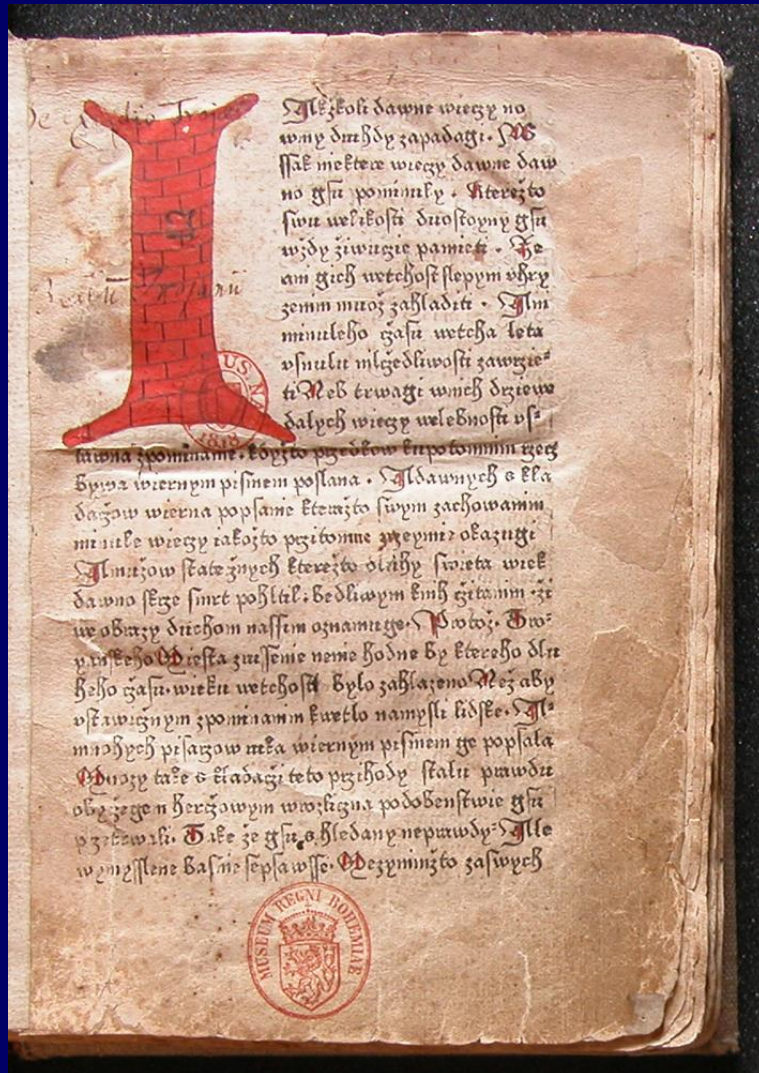
zásluhy za rozšíření knihtisku v Čechách: pražské tiskařské dílny, měšťané, univerzita

Centra: Plzeň, Vimperk, Praha, Kutná Hora, Brno

Plzeň

- **Guido de Colonna: Kronika trojanská** (Historia destructionis Troiae), Plzeň 1467/nebo 1468 – 1sv., 195 fol., jednosloupcová sazba černou barvou, bez ilustrací. Rukopisná předloha = tzv. Osecký rukopis.
- **Statuta synodalia Arnesti**, Plzeň 1476 – příručka pro kněžstvo od Arnošta z Pardubic ; Tisk i úprava jsou značně nedokonalé, sazba je jednosloupcová, pravé okraje stránek nezarovnané.
- **Pasionál**, Plzeň 1498–1499 tiskař – plzeňský měšťan Mikuláš Štětina Bakalář
- **Dlabačův Nový Zákon**
- **Pražský misál**, 1479 – Kniha modliteb, zpěvů a mešních čtení vysázených ve 2 sloupcích na foliovém formátu

Guido de Colonna: Kronika trojanská (Historia destructionis Troiae), Plzeň 1467/nebo 1468 – domalovaná a jediná tištěná iniciála

Vimperk

- Jan Alakraw – kočovný německý tiskař
- ve Vimperku 1484 vznikly tři tisky (dva latinské a českou Minuci na rok 1485 = nástěnný kalendář s vyznačenými dny vhodnými pro pouštění žilou – lat. minutio sanguinis = vypouštění krve)
- Všechny tisky jsou tištěny rotundou, kterou Alacraw přinesl z Pasova, čeština je bez diakritiky se značnými chybami.

Tractatus peroptimus d' animabus exutis a corporibus editus
a fratre Jacobo doc. ordinis cartusienfis ertfordie.

Rogamus vos ne terreamini p spiritū: verba sunt
apostolica ad plebem thessalonicā missa in epla. 2.
2. c. eandem cōsolantia ne terrores cōcuterentur p
pter psecutiōes arbitrātes. p tunc quasi instaret di
es iudicij, prime futuri vt patet ex sequētibus eiusdem. c. pre
dicens eis prius venturū pditiōis filiū quē nos anti xpm dici
mus 7 eius fallaciā in signis mēdatibus 7c. Que verba nō ab
surde summi pnt ad ppositū nostrū. Fateor enī paruitatē me
am sepe uero a multis pulsata quid opinarer de aparitiōibus
quorūdam spirituū in quibusdā monasterijs: cimiterijs eccle
sijs siue domibus qui qñqz nō sine molestatiōe ac turbatione
terribili se oñdāt nō tñ uisibiliter: lapillos ollas siue alias res
proijcientes scāna subuertētes 7c. nec tamē vba eorū audiunt
nec videntur oculis: 7 tñ quozqz hec turbatiua exercent vt
etiā habitatores coguntur fugere 7 habitatiōes solennes de
serere. nō sine magno damno d' quo fateor certā habere notici
am ymmo 7 cōpassionē cū eis dem. Et licet orationes facte sūt
et aliq̄ ceremonialia fuata nō tamen cessauit illa inquietudo.
Quid igitur de hoc possit tarditas mea in hac obscura mate
ria opinari. put. deus dare dignabitur poscētibus non negabo
nō prescribens in his certius verius sentientibus. ptestatione
solenni in scolis theologicis fieri cōsuetā p me crebrius repeti
ta semp salua 7 premissa nec inutile psuaderi mihi video: ali
quid de talibus speculari si tamē veritas in his valeat dinosci
Primo. ppter turbatiōem hoīm fidelīū subueniēdū. Cum p
pter animarū forte ibi apparentiū subuentiōem vt post pate
bit. Cū ppter fidelīū vt emendare vitā suā studeāt amonitio
nem. Nec enī puto tales apparitiōes fieri apud infideles siue

farraceos siue iudeos 7c quia tales cause loci apud eos non
habent. Has causas inter alias nō estimo minimas licet apud
infideles alias apparitiōes fieri non est impossibile scz demo
niorū sed nō animarū xpianaz suffragia poscentiū. Deus enī
et natura nihil agit 7 pmittit frustra: humiliter igitur aggre
dior hanc tenebrosāz materiā que in scripturis sanctis aut co
ctoꝝ nō satis ē digesta: qntū valeo tñ ad fontē dicitatis recur sū
habiturus exinde hausturus vt beniuolis lectoꝝibus pponaz
veniā petens de inculto stilo 7 materia forte certificata minus
pbabile eā affirmās nō ex primis pncipijs demōstratiue dedū
camus. Nec enī hec materia subiecta ē p mis pncipijs factē hu
manis s; volūtati diuine q̄ hūano iudicio mime obnoxia exiit.
Ocurrunt igitur ad ppositum aliqua consideranda.
Primo de egressu animarū humanarū a corporibus
per sententiā mortis. Scō de recapitulis et locis ad
q̄ pducunt post egressū 7 de habitudinibus eorū. Tertio de ap
paritiōibus q̄ sūt ab aiat us exutis ad hoīes viuētes. Quarto
de expimētatiōibus q̄ sūt 7 cur veniūt illi spūs ad hoīes 7 quō
dispositos expedit illos eē q̄ expiri debēt illa. Quinto de ceremo
nijs pcedētib; ad istā expiētā. Sexto d' interrogatorijs ab aia
bustaciēdis. Septio quō cognosci valeāt si de aut fide appa
reāt. Octauo quo sint executiōes faciēde si aliq̄ desiderāt a vi
uētibus. Et cōsiderādus ē aduētus 7 recessus eaz. Quātū ad
pmū sciēdū q̄ vt patz in quorū dā reuelatiōibus dolorosissima
ē sepatio aīe a corpe. Pā pena illa excedit oēs sedī penas licet
ab hoībus alijs nō sentiat. Lius primi ratio ē qz natalis appe
titus aīe ad corpus rūpit 7 violatio istī appetitus natuaralis
multū ē penalis sicut etiā in alterius morte scz vxoris aut filioꝝ
aut amicoꝝ dolor est grauis. Sicut legitur d' augustinō cui vi
su fuit q̄ in morte sui cari amici mediū cordis ablatū fuit. Itz
qz anima ante infusione ius in corpus nūqz esse habuit sed in

Tractatus peroptimus de animabus exutis a corporibus ... Pataviensi :
[Johann Alakraw et Benedictum Mayr], 1482

Brno

- 1486 Konrad Stahel a Matthias Preinlein
- V Brně se usadili pravděpodobně na pozvání olomouckého biskupa Jana Filipce
- První tištěná kniha na Moravě – **Agenda Olomucensis**
7. října 1486 – sbírka formulářů sloužící kněžím olomoucké diecéze při liturgických úkonech.
- Kolofon: *„Agenda podle pravé rubriky olomouckého kostela: ve slavném městě Brně vytištěná: končí šťastně: léta spásy 1486: dne 7. října.“*
- Tiskaři uvedeni nebyli, objevují se až v ostřihomském misálu z roku 1491 o 308 listech, kde bylo uvedeno, že jej vytiskli: *„Conradus Stahel et Matheus Preinlein impressores Veneti.“*

Ecclia S. Maria
In nomine sancte et indiuidue trinitatis: Amen. Incipit agenda scdm eborum Olomucensem: Et primo benedictio Salis et Aquae dominicis diebus

Adiuutorium nostrum **p** circulum anni.
In nomine dñi. Qui fecit celum et terram
Deus in adiuutorium meum intende.
Domine ad adiuuandum me festina.
Deus in adiuutorium meum intende.
Domine ad adiuuandum me festina.
Gloria patri et filio et spiritui sancto.
Sicut erat in principio et nunc et semper: et in secula seculorum: Amen. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster etc. Ave Maria. Credo in deum.

Sine Oremus subiungat.

Exorcizo te creatura salis per deum
vini **+** per deum verum **+** per deum
sanctum **+** per eum qui te per Heliseum prophetam in aquam mitti iussit: ut sanaretur sterilitas aque: et efficiaris sal exor

Sancta maria magdalena: ora pro eo.
Sancta anna: ora pro eo.
Sancta felicitas: ora pro eo.
Sancta lucia: ora pro eo.
Sancta agnes: ora pro eo.
Sancta agatha: ora pro eo.
Sancta dorothaea: ora pro eo.
Sancta margarita: ora pro eo.
Sancta barbara: ora pro eo.
Sancta katherina: ora pro eo.
Sancta ludmilla: ora pro eo.
Oes sancte virgines: et vidue: orate.
Omnes sancti: orate pro eo.
Propitius esto: parce ei dñe. **P**ropitius esto: Succurre ei domine. **A**b omni malo: Libera eum domine. **A**b hoste maligno: Libera eum domine. **A**b insidijs diaboli: Libera eum domine. **A** cruciatu et morte perpetua. Libera eum domine. **A**b ira tua. Libera eum domine. **A**b penis inferni. Libera eum domine. **P**er natiuitatem tuam. Libera eum domine.

ciiij

Agenda Olomucensis 7. října 1486

- **Johann Thurocz: Chronica Hunganorum** (Brno 1488). Tisk s 41 dřevořezovými portréty uherských králů – první kniha s tištěnými ilustracemi na našem území.
- Pro potřeby triviálních škol vytiskli několik donátů (Aelius Donatus: Ars minor), učebnice latinské gramatiky, latinské a německé kalendáře, odpustkové listiny a minuce
- V roce 1499 Stahelův společník Matthias Preinlein přestěhoval tiskárnu do Olomouce
- Psalterium Olomucense z roku 1499 – dedikace biskupovi Stanislavu Thurzovi

Ad egregiū dñm Thomā de drag psonalis p̄sentie serenissimi principis dñi Matthe: hūgarie: bohemie ꝛc regis Austrieꝛ Ducis cancellariuz Prefatio magistri Johānis de thurocz: in primū librū Chronice hūgaroz foeliciter incipit.

Hic gōno hys annis nobis eque simul torpentibus varij rerū ordines cū inter occurrissent suaues interdū lites media inter colloquia surrexere ꝛ leuia disputationū sepius emerferūt iurgia. Dūrebus hūgarice natiōis de p̄meis de qz p̄e mūdi que hūgaros aut germiauit aut in hāc regionē que antiquē panonia: nūc vō hūgaris ab eisdem hūgaria dicta est fudit: varijs viamur sentēijs: experēdi tandē grā placuit duoz super hys rebus conexas reuolucere hystorias. Quas equidē dū diligenti lectiōe plustrauim⁹ multa in eisdeꝛ de p̄e mūdi sc̄tica vnde ꝛ hūgari emerfisse p̄bentur aut obmissa aut neglecta seorsūqꝛ alioꝛ autoꝛ a positiōibus p̄scripta apparebāt. Enīvero ꝛ magis regis Atilie gestaz gloria rerū sili paritate cōprehensa digno laudū p̄conio nō min⁹ quasi subterere videbat: nec erimie de hoc hūgaroz vetustas arguēda est: qd̄ suaz recordia rerū alrū obliuiois ipelagus defluere p̄misit hoc genus hoīuz ipsaz etate rez armoz potius strepitu qꝛ s̄faz sc̄tina vacabat. Nam ꝛ hoc n̄o euo p̄s nandis eiusdem quedā trāsiluanis regin̄ posita in hoīs caracteres quo sōā ligno sculpir ꝛ talis sculpture vsu s̄faz ad instar viuit: externaz nationū indiciā exactis p̄ ipsū Atilā regē victoꝛijs dignū p̄conij subtraxisse stilū ꝛ eidem regi Atilie gloriā imperialis noīs demisse p̄to: neqꝛ p̄ ipsū gestarū rerū indecus quidpiā p̄terqꝛ illatas p̄ ipsū eis miserias planctuosi carnis ad instar scrip̄sisse inueniūt. Vñ paulus orosij suarū vltimo libro hystoriarū: hūnoꝛ de eruptiōe mentidēz faciēs. Tredécimo inquit āno impij valentis radiꝛ illa miseriaz nostra rū copiosissimos simul fructes germinauit. Et antioch⁹ florentinus archiep̄us in sc̄da p̄e sui chronici opis ipsa aut gentis barbaries mesilere faceret nisi illud famosū galliaz ꝛ italiaꝛ exercituum

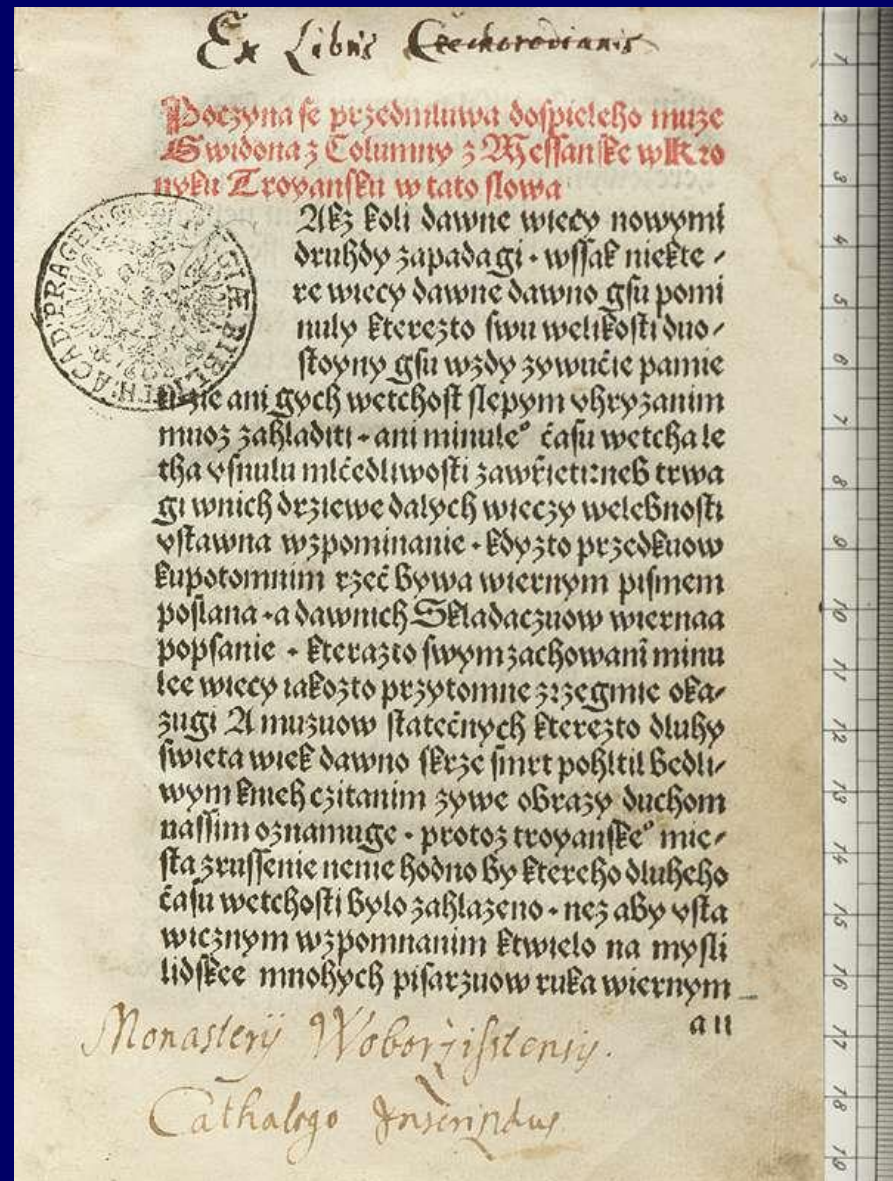
Johannes Thurocz: Chronica Hungarorum. Brno: [Konrad Stahel et Matthias Preinlein], 20.3. 1488

Praha

- nejstarší tisky 1487–1500 se tiskly ve 3 tiskárnách:
- **Tiskař Žaltáře z roku 1487**
- **Tiskař Pražské bible**
- **Tiskař Korandy**

Tiskař Žaltáře z roku 1487

- Tiskař Žaltáře z roku 1487 (dříve označován jako Jan Jonata z Vysokého Mýta). Žaltář je první pražskou tištěnou knihou. Druhou jeho knihou je ve stejném roce vydaná **Kronika trajánská**. – Obě knihy jsou tištěné bastardou, v textu jsou vynechána místa pro iniciály.

Tiskař Pražské bible

- **Tiskař Pražské bible** (Jan Kamp), známý je majitel tiskárny - Jan Severýn, který dílnu provozoval do roku 1515. Tiskař začal tisknout 1488 a do roku 1500 vytiskl celkem 17 prvotisků: Pražská bible, která je prvním kompletním vydáním tištěné bible u nás o rozsahu 610 fol., Kronika zv. Martimiani, Ezopovy bajky, Pasionál z roku 1495 – bohatě ilustrovaný se 170 dřevořezy – ryté podle Schedelovy Kroniky, Kalendář na rok 1497 a 1498, Nový Zákon z přelomu let 1497/1498 – rozsáhle ilustrován, inspirace v Kutnohorské bibli.

**Przedmlowa swateho kie
ronyma na Zabon Nlowy**

Moży że gsu by-
li kteryż; cwanie
spisowali swaty
Lukas ewan-
gelista swiedzi rka Ze mno-
zy giste pokusili se aby zpo-
sobili wypowiedanie ciumow
kteryż; stze nas doplna wy-
psani gsu . cal yak; su ozna-
mili nam ti kteryż; od począt-
ku sami skledli gsu . rzeż; : a
stuzebnost wedli prymy **A**
Boy sepsanie ta kteryż; ku pa-
matze trwagi a; do swad to
zgewnie oznamugi . kteryż; to
od rozlicnych mizuow gsu
skladana . rozlicneho kacieł
stwa początke we byli **J**ako
gest to kteryż; **E**gipstij ma-
gi . **A** gen; swatemu toma-
sowi a mategi a bartholo-
miegi . dwanaczci tak; apo-
stolom se pripisuge . a gen;
Bazylides a **A**polinea slo-
zili . y mnozy gini . kteryż; to
wyezitati welni dluha wicz

gest . **A** przytem to nie; ne-
nie wicz potrzebie . gedine
toliko toto powiedien . **Z**e su
byli niekteryż; : kteryż; to bez-
ducha swateho ; y milostibo-
zie . pokusili se : wicze aby
zpuosobili rozprawku : ne-
li aby toho toz se gest daloo-
znamili prawdu . **O**nich; to
sprawedliwie se moze slowo
toto przeko powiedien **A**bie-
da tem kteryż; wyprawugi
; sedze swateho . kteryż; kacie
gi po duchu swem . kteryż;
wiedzi toto die pan . a pan
gest gich nepostal **O**nich;
to y spasytel we ciam swate-
ho **J**ana mliwi **W**ssyckim
gen; gsu przedemni przisli
z lodiegi byli a kteryż; **T**i k-
ryż; gsu przisli : ne kteryż;
postani gsu **N**ebo sam die .
Prychazeli gsu : a yat sem
gich neposielal . **P**rytack;
gen; przychazeti dzie wss-
tcinost . a pri postanych pod-
dana stuzebnost gest . **C**zier-
kw pal swata kteryż; to gest
na skale zalozena yakoz pan

a y

Bo kdy; byl w galisey chodi-
ly zaim; a przislubowaly
su genu . y gine mnoze k-
re; byly s nim wstupil; do
geruzalema **A** kdy; gi; bie-
se wicz . ze byl patk gen;
gest przed sobotu . przysel
yozeł od arymatthye s k-
tich desyctul . gen; y on ze
kisse kralowstwie bozicho .
a smiele wffel ku pilatowi .
y profyl zatielo ge; yssowo .
A pilat podivil se g; l; by o-
mizel **A** powolal century-
ona : otazal ho g; l; gest o-
mizel . **A** kdy; zwiediel od
centuryona . dal gest tielo
yozełowi . **T**e kdy; yozeł ku
piv lueneko plama . a slo-

Joseph

zow ko obium w plama . y

polozyl; do hrobu gen; byl
wytsan ; skaly . a przwalil
kamen k dwierzom hrobo-
wym **A**le maria magdale-
na a maria yozełowa patre-
chu k; by byl polozen

Capitola . XVI .

W pondiel po S w bami dobre zmuzyim a p...
W wtery przed bozim tielem do a nazay wybor sta k hlawnie jif

Exordium
Naden swateho wita dobre mladym a zmuzyim krom bede
W sobotu swatcu witu dobre zmuzyim a p...
W nediel po swatcu Janu krticli dobre zmuzyim a p...
W wigilgij Spetra a pawla do a nazay wybor zmu a sta k hlazi

Srpen
Naden swate marie dobre mladym krom bede
W sobotu po rojestan apofstolow do mla a zmu k ste a nazay tez
W nediel po S Jakubem ospeh zmuzyim a starym kndy
Nazayev cati dez dobre krom hlawnie k...
Naden swate petra dobre s... ym krom plizuzge

Sary
W wigilgij swateho wawrzynge dobre mladym krom bede
W patek po swatcu wawrzynzy odpolu mla a zmuji k ro stekem
W sobotu przed matku bozi do a nazay wybor mla a zmu k ste k
W pondiel przed S Bartolomege wybor k hlazi a n... rano do
Naden swateho Jana stien dobre starym krom plizuzge

Wagun
Naden narozenie matky bozi dobre mladym krom stekem
W patek po matce bozi do a nazay wybor mla a zmu k ro stekem

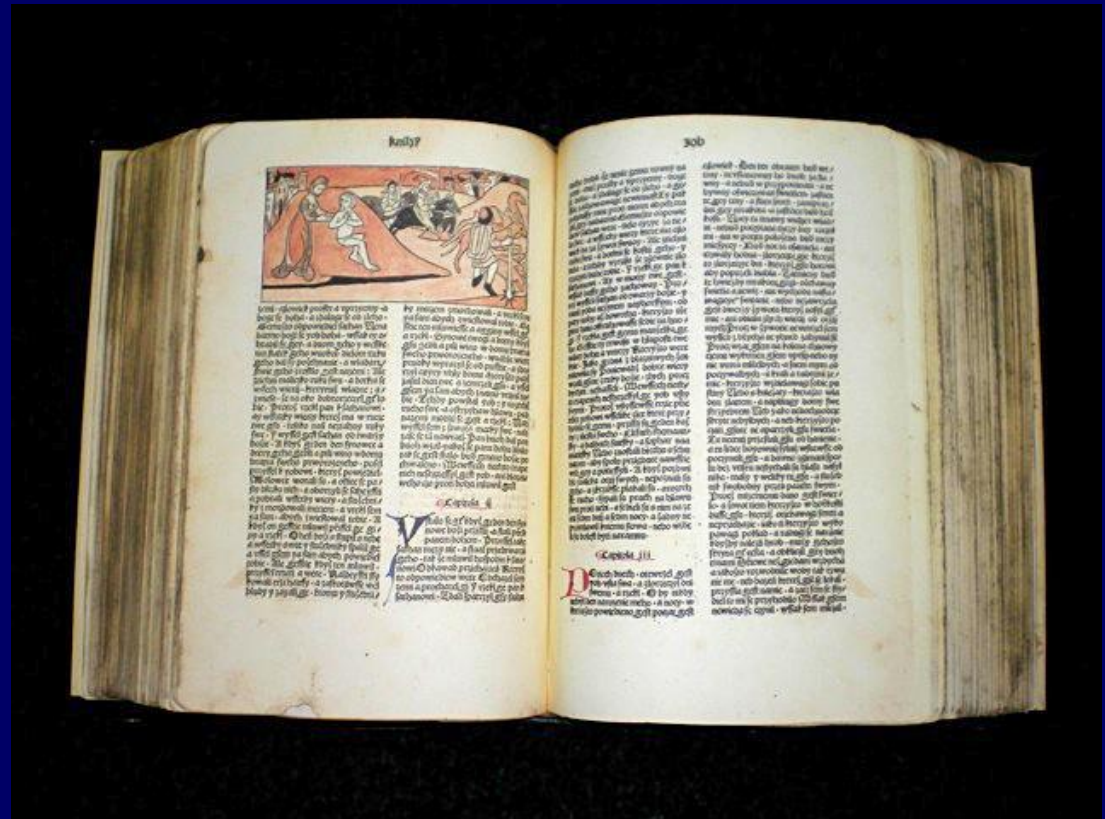
W Wegde sluzge na raku w pondiel przed Switem po pate hodime
P Pan tee gwerti wenu a Saturnus
W A tehoz w strzedu po...
W A tehoz w strzedu po S wroko...
W A tehoz wczwrtce przed S magda...
W A tehoz w patek przed S syrtam po xv hodi
W A tehoz w patek po nanebe wzei A B w rix hodim
W A tehoz w nedie po S Silgij po puol sedme hodi
W A tehoz w patek na S krtic przed xxi hodim - Pan tee
W gwerti Saturnus a Mars
W A tehoz w ediel po S lampertu po puol vj hodi
W A tehoz w ponoku po S remigu po puol xxi hodi
W A tehoz w pondiel po S hawli w rxi hodi
W A tehoz w wstredu po w ssech S po x hodi
W A tehoz w strzedu po S bryccij k puol xv hodime
W A tehoz w gwrtel po S ondrzagi po rxi hodime
Wegde sluzge na k; orozge ka S. lucz w puol iij hodime Pan
tee gwerti Ahekez a Saturnus
W A tehoz w patek po S lucz po ix hodime
W A tehoz w sobotu po bozim narozem po puol ix hodi

Minuce na rok 1491

Kutná Hora

- 1489 zde byl uveřejněn jediný tisk ve dvou vydáních – **Kutnohorská bible**, tiskařem byl Martin z Tišnova
- 612 listů s 116 dřevořezy

Starší vydání Kutnohorské bible má na konci umístěn znak Kutné Hory s korunovaným W. Ve všech exemplářích je slovně uvedeno jméno města i tiskaře.

16. století

- V roce 1480 vyšlo 8000 knih v průměrném nákladu ca 200 kusů. Knihy se hromadily ve skladech, nenacházely kupce a tiskárny končily úpadkem
- Čas knihy jako přepychového předmětu skončil a z knihy se stal užitkový předmět
- V 16. století se zvyšuje nabídka knih na trhu, ale i poptávka po knihách
- Knihtisk ztrácel individuální umělecký charakter a do poloviny 16. století se transformoval na principech kolektivní práce
- Od 16. století platilo, že vznik tiskárny zakládalo privilegium panovníka, od 18. století koncese udělovaná nejvyšším státním orgánem (gubernium)

- **Renesanční kniha definitivně opouští od nápodoby rukopisů. Písmo nekopíruje kaligrafické předlohy, je konstruováno v souladu s možnostmi výroby kovové litery**